

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 1 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att redaktör *E. Alkman* på grund av lunginflammation (influen-
sa) är hindrad att närvara i riksdagen, intygar
Stockholm den 28 februari 1919.

A. Berghel,
legitim. läkare.

Att ledamoten av riksdagens första kammare *C. Magnusson*, Ud-
deholm, som lider av influensa, är oförmögen att deltaga i riksdags-
arbetet, intygas.

Stockholm den 28 februari 1919.

Joh. Sjöberg,
leg. läk.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts
proposition nr 99, angående avhändande av vissa utav byggnadskom-
missionen för dubbelspåret Rönninge—Ström förvärvade markkom-
råden.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran för-
sta lagutskottets utlåtande nr 7.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd avlöning åt t. f. verk-
mästarna vid Åkers krutbruk *C. A. Malmsten* och *J. E. Eriksson*.

Uti en till riksdagen avlåten, den 17 januari 1919 dagtecknad
proposition nr 9, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositio-
nen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden
för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

dels att till vardera av t. f. verkmästarna av andra klassen vid
Åkers krutbruk *Carl August Malmsten* och *Johan Erik Eriksson*

Första kammarens protokoll 1919. Nr 12.

Avlöningsförhöjning åt två befattningshavare vid Åkers krutbruk.

(Forts.)

finge, räknat från och med den 1 januari 1916, utöver förmåner av fri bostad, bränsle och lyse, utgå en kontant avlöning, motsvarande de enligt staten för artilleriets fabriker och tyganstalter för verkmästare av andra klassen fastställda förmåner av lön och dagavlöning samt därjämte servisbidrag och ålderstillägg, tillhopa 1,942 kronor för år räknat, att efter avdrag för redan uppburen avlöning under tiden efter den 1 januari 1916 såsom arvode utgå från berörda stat med däri uppförda belopp för lön och dagavlöning, tillhopa 1,630 kronor, samt i övrigt från vederbörliga anslag för tillverkningen vid krutbruket, dels ock att i fråga om tillträdande och bibehållande av denna avlöning finge i tillämpliga delar gälla vad i avlöningsreglementet för armén vore stadgat i fråga om tillträdande och bibehållande av lön, dagavlöning, servisbidrag och ålderstillägg.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på andragna grunder hemställt, att riksdagen måtte medgiva,

a) att till vardera av t. f. verkmästarna av andra klassen vid Åkers krutbruk Carl August Malmsten och Johan Erik Eriksson finge, räknat från och med den 1 januari 1916, utöver förmåner av fri bostad, bränsle och lyse, utgå en kontant avlöning, motsvarande de enligt staten för artilleriets fabriker och tyganstalter för verkmästare av andra klassen fastställda förmåner av lön och dagavlöning samt därjämte servisbidrag och ålderstillägg, tillhopa 1,942 kronor för år räknat, att efter avdrag för redan uppburen avlöning under tiden efter den 1 januari 1916 såsom arvode utgå, för tid före 1919 års ingång från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar samt för tid därefter från de för bestridande av motsvarande avlöningsförmåner å riksstaten anvisade anslag;

b) att i fråga om tillträdande och bibehållande av denna avlöning finge i tillämpliga delar gälla vad i avlöningsreglementet för armén vore stadgat i fråga om tillträdande och bibehållande av lön, dagavlöning, servisbidrag och ålderstillägg.

Herr statsrådet Nilsson: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att klargöra min ställning rörande en detalj i statsutskottets nu föredragna utlåtande. Jag är naturligtvis tacksam för statsutskottets erkännande av de starka billighetsskäl, som tala för bifall till den kungl. propositionen. Jag vill emellertid i anledning av statsutskottets utlåtande, att vissa budgettekniska skäl tala för, att beloppen skola bestridas på annat sätt, än i den kungl. propositionen förutsatts, göra några meddelanden, meddelanden som jag anser vara behöfliga, och utan vilka det torde kunna anses, att jag godkänt vad statsutskottet här föreslagit.

För tiden intill innevarande års början har statsutskottet ansett, att den kostnad, som ett bifall till den kungl. propositionen för med sig, skulle bestridas av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar, var emot den kostnad, som uppkommer från och med innevarande års början, skulle bestridas från vederbörligt riksstatsanslag, och vad statsutskottet i den delen föreslagit rörande det nu föredragna utlå-

tandet gäller även beträffande de två närmast följande. Jag må säga, att jag ej riktigt förstår det budgettekniskt lämpliga i detta förfaringsätt. Visserligen är den utgiftssumma, som här skulle komma att täckas av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar, ej stor — inemot 3,000 kronor blott — men när jag lämnar den upplysning, att fjärde huvudtitelns allmänna besparingar enligt den senast mig tillhandakomna rapport den 11 sistlidne månad utgjorde allenast 2,287 kronor 89 öre, och att med detta belopp skola täckas en del förut gjorda dispositioner, så kommer läget att vara det, att statsutskottet ifrågasätter, att dessa utgifter skola täckas av medel, som i detta nu icke äro befintliga. Det är en budgetteknisk finess, som åtminstone för mig är synnerligen svår att förstå, och jag skulle därför önska någon förklaring angående vad det är för tanke som ligger här bakom. Det är ju så, att fjärde huvudtiteln fordom hade rätt avsevärda besparingar, men i och med den omläggning av en del anslags karaktär, som jag själv varit med om att inleda, och som är vidare fullföljd genom det förslag till ändrad uppställning av fjärde huvudtiteln, som nu ligger under riksdagens prövning, så komma dessa besparingar att krypa ned till ett minimum. För att visa, hur pass obetydliga dessa besparingar äro, skall jag bara lämna den upplysning, att besparingarna för 1916 under fjärde huvudtiteln uppgingo allenast till 34,232 kronor 87 öre, under det att exempelvis andra huvudtitelns besparingar uppgingo till över 94,000 kronor, sjätte huvudtitelns till över 110,000, nionde huvudtitelns till över 89,000 o. s. v. Det visar tydligt, att med den ändrade uppställning som genomförts rörande fjärde huvudtiteln, besparingarna komma att bli så gott som ingenting. Och det lilla belopp, som blir tillgängligt, behöves synnerligen väl för de behov, som i allmänhet pläga täckas av dessa besparingar.

Jag har velat göra detta meddelande, på det att kammaren, då den går att fatta beslut, ej må kunna säga, att den ej hade kännedom om hurudant läget är.

Jag kan ej heller underlåta att, oaktat jag har en synnerligen stor högaktning för statsutskottet och framför allt för dess strävan att tillämpa budgettekniskt riktiga principer rörande de medel, som anslås, uppdraga en liten parallell till detta. Det var så, att militieombudsmannen förlidet år hemställde, att den ersättning, som utgår i anledning av olycksfall under militärtjänstgöring, skulle höjas med 50 %, och att riksdagen måtte för ändamålet lämna ett förslagsanslag å 175,000 kronor. Den ersättning, som enligt gällande författningar utgår, bestrides huvudsakligen av inkomster som tillfalla beväringmanskapets invalid- och pensionsfond. Dess inkomster utgjorde 1916 omkring 270,000 kronor och dess utgifter för januari—november samma år 242,000, varom militieombudsmannen också lämnade upplysning i sitt avgivna förslag. Av de siffrorna borde det för en var hava varit uppenbart, att ett bifall till militieombudsmannens mycket behjärtansvärda framställning krävde som konsekvens ett lämpligt anslag. Statsutskottet ansåg emellertid, att fonden borde kunna bestrida beloppet i sin helhet, och därför föreslog statsutskottet icke

Avlöningeförhöjning åt två befattningshavare vid Akers krutbruk.

(Forts.)

Avlöningsförhöjning åt två befälningshavare vid Åkers krutbruk.

(Forts.)

anvisande av några som helst medel för dessa utgifters bestridande. Riksdagen anslöt sig till statsutskottets mening, och det heter härom i riksdagens skrivelse, att då det gällde en förhöjning blott för 1918, riksdagen funnit, att kostnaderna, som militieombudsmannen beräknade till 175,000 kronor, borde kunna bestridas ur beväringsskapskretsens invald- och pensionsfond. Realiserandet av detta riksdagens beslut har sålunda kommit att innebära, att denna fonds kapitaltillgångar måst tagas i anspråk för bestridande av detta utgiftsbehov. Det fanns ingen annan utväg. Men att på det sättet statsverkets kapitaltillgång måste tagas i anspråk, framgår på något sätt av den av riksdagen fastställda staten.

Om jag således på det sättet sammanställer riksdagens nämnda åtgörande i följd, på hemställan av statsutskottet och i strid med militieombudsmannens framställning, med den utomordentliga finess, som statsutskottet här synes hava ådagalagt och som resulterar i att statsutskottet hemställer, att riksdagen skall bestrida utgifter med medel, som ännu ej äro tillgängliga, så måste jag säga, att i varje fall jag ej förstår den ledande grundsatsen uti den budgettekniska anordningen.

Herr Widell: Herr greve och talman! Kammaren har i dag att behandla en hel rad av kungl. propositioner, som allesammans innehålla det krav, att det skulle beviljas rättighet till ålderstillägg eller lönetillägg för en tid, som ligger före innevarande års början. Riksdagen har hittills nästan alltid intagit den ståndpunkten att icke bevilja sådana löneförmåner för förgångnen tid, utan först från och med det år, under vilket riksdagens beslut fattats, ha sådana förmåner fått utgå. För min del har jag varit synnerligen tveksam i utskottet i fråga om att tillstyrka Kungl. Maj:ts framställningar i denna del. Jag hade ursprungligen ställt mig på den ståndpunkten, att de icke borde bifallas, men med hänsyn till de rätt vägande skäl, som föreligga i ett par av dessa fall, ville jag ej ställa mig avvisande. Då uppställer sig emellertid frågan: vilka kunna anledningarna vara till att riksdagen icke förut velat bevilja sådana förmåner för en gången tid? Ja, det förefaller mig alldeles uppenbart, att skälet är, att man ej velat rubba ett föregående års statsreglering. Genom att bevilja medel för utgifter, som avse ett föregående år, rubbar man ju statsregleringen för det året, vare sig man låter det formellt gå på det löpande året eller icke. Att låta det gå på det löpande årets anslag förefaller mig att vara synnerligen olyckligt. De anslag, som i förevarande fall härvid kunde komma i fråga, äro förslagsanslag, som avse att täcka det löpande årets utgifter och ingenting annat. Och att belasta ett förslagsanslag med utgifter, som avse en gången tid, anser jag ur budgetteknisk synpunkt vara i hög grad olämpligt. Nu medgives, att beloppen i förevarande fall äro små, och att de ej betydja så mycket, men om man släpper efter på principen, att varje år skall bestrida sina utgifter, då kunna konsekvenserna bliva ganska betänkliga.

Detta är de budgettekniska skäl, som ligga bakom statsutskottets uttalande.

Nu har departementschefen upplyst, att huvudtitelns besparingar äro så obetydliga, att de ej lämna tillgång till bestridande av dessa utgifter. Ja, det är en sak, som utskottet icke hade kännedom om, då det skrev sitt utlåtande, men då utskottet pekade på de allmänna besparingarna, skedde det därför, att enligt 1840—41 års riksdags beslut, de allmänna besparingarna i fall som förevarande, icke kunde användas utan riksdagens bemyndigande. Det är sådant bemyndigande, som utskottet velat giva Kungl. Maj:t. Vad beträffar anslaget till extra utgifter, faller det ju under Kungl. Maj:ts förfogande, och såvitt jag kan se, finnes det icke minsta hinder för Kungl. Maj:t att, oberoende av vad utskottet säger om de allmänna besparingarna, använda anslaget till extra utgifter för detta ändamål. Detta anslag är för övrigt nu 600,000 kronor, och det lär väl giva tillgång för bestridande av denna lilla utgift.

Vad beträffar statsrådets erinran om fjolårets beslut angående höjning av ersättning till sådana, som blivit skadade under militär-tjänstgöring, får jag erkänna, att jag icke fullständigt erinrar mig det ärendet nu, men såvitt jag kan minnas, ansåg man inom statsutskottet, att en utgift, som var så tillfällig och så pass obetydlig, kunde bestridas av beväringmanskapets invalid- och pensionsfond, utan att fonden i ringaste mån försvagades eller bleve otillräcklig för sitt ändamål. Detta vill jag minnas var orsaken, men jag erinrar mig det som sagt icke fullständigt.

De budgettekniska skäl, som utskottet anser tala för bifall till dess hemställan, förefalla mig vara av den betydelse, att man icke bör släppa efter på principen härom, och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för krigsarkivarien Severin Bergh att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vaktmästaren vid artilleristaben Johan Richard P:son Ljung att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt ålderstillägg åt t. f. tjänstemannen i andra lönegraden i marinförvaltningen Reinhold Casper Theodor Näsman;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader, som stå i samband med den under neutralitetsvakten ökade förslitningen av flottans fartygsmateriel;

Avlösningsförhöjning å två befattningshavare vid Åkers krutbruk.
(Forts.)

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av merkostnader för elektrisk installation i sjökrigsskolan m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ökade medel för tandpolikliniken vid flottans station i Stockholm;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för bestridande av kostnaderna för officerares och underofficerares över stat samt officerares av reserven tjänstgöring vid flottan resp. kustartilleriet samt för marinintendenturkåren i flottans reserv tillhörande marinintendenters tjänstgöring vid flottan;

nr 21, i anledning av väckta motioner om ytterligare anslag för år 1919 till remonteringen vid armén;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för musikfanjunkarna, musikdirektörerna Ernst Emanuel N:son Willners och Gustaf Emil Hessler att med bibehållande av viss befattning åtnjuta tillfällig löneförbättring;

nr 23 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel för färdigställandet av torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskippet Grepen;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för statsunderstöd åt föreläsninganstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för två läroverkslärare att ingå på 1918 års avlöningsstat; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående anslag till statskontoret.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Viss nedsättning av sockerskatten.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten.

Genom en den 14 februari 1919 dagtecknad till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 90, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbeter för deras räkning under år 1919 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med i det vid propositionen nr 88 fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden nämnda dag av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder — antaga följande vid propositionen fogade

Förslag till

kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

*Viss ned-
sättning av
sockerskatten.*

(Forts.)

Häri genom förordnas, att, utan hinder av bestämmelserna i 1 § av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, sådant detta författningsrum lyder enligt förordningen den 16 maj 1918, för allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i nämnda förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk från och med den dag under år 1919, som Konungen bestämmer, till och med den 31 oktober samma år erläggas skatt med 11 öre för varje kilogram, dock att för det socker, som vid mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags råsockerfabriker i Östergötland och Västergötland samt på Öland tillverkas av betor, odlade annorstädes än i Skåne, Halland och Blekinge samt på Gottland, och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under oförmälda tid utgå med 7 öre för varje kilogram.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, hade i förevarande betänkande hemställt, att riksdagen, med bifall till propositionen nr 90, måtte — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1919 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med i det vid förenämnda proposition nr 88 fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 14 februari 1919 av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder — antaga det i betänkandet införda förslag till kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Reservation hade anförts av friherre *Fleming* och herr *Broman*, vilka dock ej angivit sin mening.

Herr *Boman*: Den av utskottet förordade temporära skatte-
lindringen är ett led i finansieringen av utgifterna till följd av det avtal med de svenska sockerbruken, som riksdagen genom bifall till kungl. propositionen nr 88 bemyndigat Kungl. Maj:t att avsluta.

Syftet med avtalet har som bekant varit att säkerställa landets oundgängliga behov av socker för nästa konsumtionsår. Sockerbruken hade för detta år att räkna med avsevärda merkostnader för sin produktion till följe höjda betpris, ökade frakter, kolkostnader och dylikt. Meningen tyckes vara, att Kungl. Maj:t skall enligt ett blivande kontrakt garantera bruken ersättning för vissa godkända kostnader. Enligt uppgift å sid 27 i kungl. propositionen nr 88 beräknas dessa till kronor 35,800,000. Ersättningen skulle enligt

Viss ned-
sättning av
sockerskatten.
(Forts.)

förslaget utgå på så sätt, att 25,800,000 kronor erhöles genom med-
given höjning av maximipriset, 3,800,000 kronor genom att en till
detta belopp beräknad skatt på socker för industriellt behov, ut-
tagen under namn av lösen för bevis, toges i anspråk, och slutligen
3,500,000 kronor genom den temporära nedsättningen av socker-
skatten. Omkring 80 % av garantiens uppskattade belopp uttages
alltså direkt av konsumenterna genom höjda sockerpriser, och varför
ej även återstoden uttages på samma sätt, synes mig ej vara till-
räckligt motiverat. I stället föreslås två skilda tillvägagångssätt.
Dels låter staten inkassera 3,800,000 kronor, lösen för industri-
socker — ytterst blir det väl karamellkonsumenterna, som få
betala större delen av detta belopp, vilket sedan kontant er-
lägges till sockerbruken. Och slutligen avstår staten enligt
den tillstyrkta propositionen under cirka $\frac{1}{2}$ år från 5 öre av
eljest gällande sockerskatt. Varför statsverket icke kunde uppburit
även detta belopp och, om så erfordrats för garantiens fullgörande,
betalt samma summa, finnes i propositionen icke alls motiverat. En
sådan åtgärd hade i varje fall haft den fördelen, att skattelindringen
icke tillgodokommit importerat socker; man säger visserligen, att
import ej kan väntas, men i fråga om handeln med utlandet kunna
många överraskningar ske under det närmaste halvåret.

Som jag redan uttalat, hade efter min uppfattning det riktigaste
varit, att Kungl. Maj:t bestämt ett så pass högt maximipris på
socker, att hela merkostnaden täckts därav. Anordningen med att
staten garanterar ett fabriksföretag vissa kostnader är en åtgärd,
som med nödvändighet motarbetar rationell drift. Om en enskild
affärsman får garanti för ersättning av vissa utgifter, förlorar han
intresset av att hålla dessa utgifter nere. Det leder, såsom gärna
blir fallet vid statsdrift, till onödigt höga kostnader. Med denna upp-
fattning ifrågasatte jag inom utskottet, att propositionen skulle av-
slås och att Kungl. Maj:t i anledning därav skulle bestämma ett så
högt maximipris å socker, att sockerbolagens merkostnader därmed
täcktes. Som mitt yrkande inom utskottet icke vunnit någon an-
slutning, anser jag mig ej heller nu böra framställa något yrkande,
utan jag har endast velat göra detta uttalande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu
föredragna betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankout-
skottets utlåtande nr 11, angående verkställd granskning av riks-
bankens styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

*Punkten 2.**Ang. ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.*

Under nu föredragna punkt hade utskottet yttrat:

»Efter granskning av riksbankens räkenskaper för år 1917 hava riksdagens senast församlade revisorer i sin därom avgivna berättelse meddelat, att vid riksbankens förvaltning under den tid granskningen omfattat revisorerna ej funnit något att erinra, samt att de för sin del ansåge, att ansvarsfrihet borde fullmäktige beviljas.

De revisorer, som, valda av riksdagen, granskat avdelningskontorens i orterna förvaltning år 1917, hava likaledes i sina berättelser tillstyrkt ansvarsfrihet för kontorens styrelser, och enär utskottet, vid den nu verkställda undersökningen och granskningen av riksbankens tillstånd och huru densamma styrd och förvaltd blivit, funnit, att fullmäktige med nit och omsorg handhaft sitt uppdrag, får utskottet hemställa, att ansvarsfrihet må fullmäktige i riksbanken beviljas dels för förvaltningen under år 1917 av bankens såväl huvudkontor som samtliga avdelningskontor i orterna, dels ock för de beslut och åtgärder, som finnas antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 15 januari 1918 till och med den 9 januari innevarande år.»

Herr Nilsson, Johan: Jag har tillåtit mig begära ordet för att yttra några ord om ett förhållande, som jag fäste mig vid, då jag läste igenom utskottets memorial nr 1 med överlämnande av den berättelse angående riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning för år 1918, som bankofullmäktige tidigare överlämnat till riksdagen. I § 39 i detta memorial nämnes något angående frukostservering åt riksbankens personal. Man finner därav, att bankofullmäktige använt högst betydande belopp för att täcka den förlust, som gjorts på den servering, som är ordnad för personalen i riksbanken. Nu är det visserligen så, att förra årets riksdag lämnat ett medgivande för fullmäktige att bekosta en del av denna anordning. Det framställdes från fullmäktige till utskottet och riksdagen ett förslag om, att det borde ordnas så, att riksbankens bidrag för ändamålet begränsades till 6,000 å 8,000 kr. Med anledning härav föreslog utskottet, att fullmäktige skulle få rättighet att använda bankens medel för att täcka uppstående förlust på denna servering. Detta lämnades av riksdagen utan erinran, och man kan sålunda säga, att riksdagen lämnat medgivande till detta. Då medgivandet gällde ett mindre belopp, hade man ju kanske ej så mycket att erinra däremot, men enligt mitt förmenande borde dylika anordningar inskränka sig till, att man upplåter lokal samt möjligen också består eldning, städning och lyse för serveringen, men därutöver borde restaurangrörelsen ordnas på så sätt, att den själv täcker sina kostnader. Eljest skulle det, såsom man nu finner, kunna ha farliga konsekvenser med sig. Man finner, att för ifrågavarande ändamål fullmäktige år 1918 vid huvudkontoret i Stockholm använt icke mindre än 60.214 kr. 81 öre och dessutom befullmäktigat styrelsen vid av-

Ang. ansvars-
frihet för
fullmäktige i
riksbanken.
(Forts.)

delningskontoret i Göteborg att använda 8,400 kronor och styrelsen vid avdelningskontoret i Malmö att använda 8,000 kronor, ävensom anvisat mindre belopp för inköp av servis m. m. Det är sammanlagt 77,714 kronor 81 öre, som förra året användes för att täcka förlusterna på frukostserveringen. Det är ju klart, att om ett ämbetsverk får lov att på detta sätt handskas med statens medel, så komma naturligtvis de andra att följa exemplet. Vi veta, att av praktiska skäl har frukostservering anordnats i ett flertal av de affärsdrivande verken, och får man nu vid riksbanken utan anmärkning från riksdagens sida använda statens medel för att täcka så stora förluster som dessa, befarar jag, att ett dylikt missförhållande lätt kommer att insmyga sig i andra ämbetsverk. Den summa, som här använts, är så stor, att det synes mig, att bankoutskottet här borde ha gjort någon erinran mot detsamma, och för att bankoutskottet skall få tillfälle att göra det — vilket jag för min del finner nödvändigt redan på detta stadium — tillåter jag mig, herr talman, att yrka återremiss på utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Hedenstierna: I anledning av den förre talarens anförande får jag meddela, att den ifrågakvarande stora utgiftsposten ingalunda undgått utskottets uppmärksamhet, men utskottet har icke kunnat vidtaga någon åtgärd i anledning därav. Förhållandet är, såsom talaren anmärkte, att riksdagen givit bankofullmäktige uppdrag att anvisa »nödiga medel för bidrag till frukostservering under arbetstiden åt riksbankens tjänstepersonal». Nu har förhållandet varit, att under förra året matprisen varit så avsevärt höga, att denna frukostservering gått till högst betydliga belopp. Nu liksom förra året har varje tjänsteman bidragit med ett belopp av 50 öre, och ha bankofullmäktige betalt resten. Kostnaden för frukostserveringen gick under år 1918 i medeltal till högst 2 kronor 27 öre. Detta belopp är redan på nedgående så väsentligt, att under januari innevarande år det nedgått till 1 krona 49 öre. Man ser sålunda, att det redan är nere med nära halva beloppet, och man hoppas, att nedgången i priset skall fortsätta, så att beloppet icke skall bli så avsevärt som under föregående år. Man skall erinra sig, att var och en av våra privatbanker betalar hela frukostserveringen för sina tjänstemän, därför att man anser, att det är en avsevärd fördel för banken, att tjänstemännen icke behöva lämna lokalen, utan få sin måltid serverad under samma tak som arbetet bedrivs, och därför har man också ansett inom utskottet, att det måste göras en uppoffring i detta hänseende, även om den skulle vara högre, än man tänkt sig. Nu då man har hopp om, att beloppet skall gå ned högst väsentligt under beloppet för år 1918, har man icke ansett det vara skäl att göra någon erinran och jag tror icke att någon återremiss till utskottet för en ytterligare undersökning skulle föranleda till annat resultat än det, vartill utskottet nu kommit. Utskottet har nämligen sett detta och tyckt det vara ledsamt, men ansett, att intet kunnat åtgöras. När utskottet nu fått bankofullmäktiges uppmärksamhet fäst

vid denna stora ökning, så komma de nog att utan särskild erinran göra vad de kunna för att få beloppet nedsatt.

Jag hemställer, att det yrkande, som den föregående talaren framställde, icke måtte föranleda till någon åtgärd, utan att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

*Ang. ansvars-
frihet för
fullmäktige i
riksbanken.
(Forts.)*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 12, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 13, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om dödsstraffets avskaffande.

*Om
dödsstraffets
avskaffande.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 70, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville principiellt uttala sig för livets okränkbarhet såsom grundval för en mänsklig samhällsordning samt giva ett beslutsmässigt uttryck därför genom att för egen del besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten, att utan avvaktan å en allmän strafflagsreform dödsstraffet redan nu utplånades ur dessa författningar.

Utskottet hade i nu ifrågasvarande utlåtande med stöd av vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, utan avvaktande av en allmän strafflagsreform, efter verkställd utredning låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till borttagande av dödsstraffet såsom straffart i den allmänna strafflagen ävensom taga under övervägande, i vilken omfattning döds-

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

straffet skulle kunna borttagas jämväl ur strafflagen för krigsmakten, samt för riksdagen framlägga det förslag, som härav kunde för-
anledas.

Reservation hade avgivits av herr *Hederstierna*, som, med instämmande av greve *Spens*, samt herrar *Fagerlin* och *Köhlin*, anfört:

»Utan att för närvarande ingå på frågan om nödvändigheten av att bibehålla dödsstraffet eller icke finner jag avgörandet av denna fråga böra anstå till dess förslag föreligger om antagande av den nya strafflag, som för närvarande är under utarbetande, och hemställer jag därför, att herr Lindhagens ifrågavarande motion må av riksdagen avslås.»

Greve *Spens*: Såsom reservant inom utskottet i detta ärende skall jag be att få angiva min ståndpunkt i frågan.

Sedan lång tid tillbaka har frågan om dödsstraffets avskaffande varit livligt debatterad i den offentliga diskussionen, och även inom svenska riksdagen har frågan flera gånger förevarit. Förslag därom förekom redan under de sista ständsriksdagarna. Efter 1866 har frågan förut förevarit vid åtta riksdagar och därvid alltid avslagits av första kammaren. Fem gånger har den fallit även i andra kammaren. Av lagutskottet har förslaget förut alltid avstyrkts utom år 1868, men förslaget föll då i båda kamrarna. Sista gången ärendet förekom här i riksdagen var år 1912, då en i ämnet väckt motion avslogs av första kammaren, men bifölls av andra kammaren.

I år har i anledning av en motion av herr Lindhagen utskottets pluralitet emellertid tillstyrkt dödsstraffets borttagande såsom straffart i den allmänna strafflagen, och utskottet har till och med gått så långt, att utskottet ifrågasatt dödsstraffets bottagande även i strafflagen för krigsmakten, vilket hittills aldrig torde hava ifrågasatts.

Vi reservanter hava i enlighet med första kammarens beslut år 1912 ansett, att avgörandet av denna fråga bör anstå, intill dess förslag föreligger om antagande av den nya strafflag, som för närvarande är under utarbetande, och hemställt, att herr Lindhagens ifrågavarande motion måtte av riksdagen avslås.

Häremot har utskottets majoritet, i anslutning till ett yttrande av professor Thyrén här i kammaren år 1912, ansett, att det skulle vara en fördel, om frågan angående dödsstraffets bibehållande finge avgöras för sig utan sammanhang med den övriga strafflagsrevisionen. Därigenom skulle nämligen uppmärksamheten kunna, när frågan om den nya strafflagen i övrigt sedan förekomme, mera odelat få riktas på denna.

Detta skäl för att utbryta en så viktig del av strafflagsrevisionen underkändes av denna kammare år 1912, och jag antager, att kammaren nu har samma mening. Professor Thyrén har visserligen numera i ett *förberedande* utkast till ny strafflag uteslutit dödsstraffet ur straffsystemet, och den för granskning av Thyrénska strafflagsutkastet tillsatta kommission lär hava *preliminärt* uttalat

sig för dödsstraffets avskaffande, men *definitivt* har kommissionen ej ännu yttrat sig i denna sak.

Jag skall även be att få yttra några ord om min personliga åsikt i fråga om dödsstraffets borttagande.

Vad först beträffar dess borttagande ur den allmänna strafflagen, vill jag ej neka till, att rent teoretiskt sett mycket starka skäl tala för dess borttagande, men frågan om dödsstraffets outhärlighet för samhället är en fråga, som ej kan avgöras enbart teoretiskt, utan den måste avgöras med hänsyn till vissa givna faktiska förhållanden. Under en tid då anarki med mord och plundring råder i stora delar av världen, till och med i oss närbelägna länder, samt då våldsdåd och samhällsfarliga förbrytelser tilltagit i hög grad, är det enligt min mening en synnerligen olämplig tidpunkt att vidtaga åtgärder för dödsstraffets borttagande. Dödsstraffet kan nämligen betraktas såsom en samhällets nödvärnsrätt, och jag undrar, om icke professor Thyrén själv inför vad som nu händer i världen ställer sig betänksam i detta hänseende.

Jag vill här nämna, att det yttrande av professor Thyrén, som citerats i lagutskottets betänkande ur hans bok »Principerna för en strafflagsreform I», är författat ett par år innan han utgav det förberedande utkastet till strafflagen och således innan eller åtminstone först i början av det stora världskriget.

Jag vill också påpeka, att dödsstraffet hos oss numera förekommer mycket sällan och under mycket starka garantier. Domar, varigenom någon döms till döden, skola underställas, underrätts dom hovrättens och hovrätts dom högsta domstolens prövning. Konungen har benådningrätt, och det är föreskrivet, att ingen får undergå dödsstraff, utan att Konungen förordnat, att domen må verkställas.

Vid alla dessa förhållanden anser jag, att frågan om dödsstraffets borttagande mycket väl kan anstå till dess det fortgående arbetet med strafflagsrevisionen avslutats och förslag på grund därav framlägges för riksdagen; och vad särskilt angår utskottets hemställan i fråga om dödsstraffets borttagande ur den för blott ett par år sedan antagna nya strafflagen för krigsmakten, så har det hittills alltid ansetts, att dödsstraffet där vore nödvändigt; och om kammaren nu avslår motionen beträffande allmänna strafflagen finnes ju än större skäl att avslå densamma beträffande strafflagen för krigsmakten. Jag hemställer därför herr greve och talman, om avslag såväl å utskottets utlåtande som å motionen i ämnet.

Herr Klefbeck: Herr talman! Då jag varit med under behandlingen av detta ärende i utskottet, även om jag därvid icke suttit som röstberättigad, skall jag be att få yttra ett par ord.

Jag kan ge den förste ärade talaren rätt uti att den tid, som nu är inne, kanske inte är den allra lämpligaste för avgörande av denna fråga, ty det har väl inte på långliga tider förekommit sådana förhållanden, under vilka aktningen för en människas liv varit så förunderligt liten som i dessa dagar. Man anser sig ju nu saklöst kunna taga en medborgares liv nästan av vad skäl som helst, och

Om
dödsstraffets
avskaffande.

(Forts.)

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

den väldiga förödelse av människoliv som förekommit under det, som vi hoppas, nu avslutade världskriget har ju fött en stark missaktning för människolivets värde såsom sådant.

Men då, såsom den föregående ärade talaren själv medgav, rent teoretiskt starka skäl tala för dödsstraffets borttagande, synes det mig, att man icke av tillfälliga omständigheter bör förmenas att fatta ett beslut härom, försä vitt man nämligen är övertygad om att detta beslut är sakligt riktigt grundat. Han anförde, hur denna kammare gång på gång har avslagit en liknande hemställan som den nu föreliggande, men jag vill då gent emot detta påpeka, huru som den man, professor Thyren som fått i uppdrag att utarbete utkastet till en ny strafflag, alldeles avgjort har ställt sig på den ståndpunkten, att dödsstraffet bör tagas bort ur strafflagen, och jag vill också påpeka, att den strafflagskommission, som är tillsatt för att granska det Thyrenska utkastet, också har ställt sig på samma ståndpunkt, nämligen att dödsstraffet bör avskaffas. Greve Spens sade visserligen, att det är så länge sedan herr Thyren skrev detta utkast, att det är mycket troligt eller åtminstone sannolikt, att han under nuvarande förhållanden kommit till en annan uppfattning. Så vitt jag känner, finns inte ringaste grund för den tanken, och vad strafflagskommissionen beträffar, så hörde vi inoin lagutskottet helt nyligen en av dess mest besinningsfulla medlemmar förklara, att kommissionens ledamöter vore alldeles på det klara med, att denna bestämmelse borde ur strafflagen borttagas.

Den föregående ärade talaren nämnde även om de rysliga våldsdåd, som nu förekomma i världen, och han menade att dessa gåvo till känna, att nu var inte tiden inne att företaga någon ändring i fråga om dödsstraffet. Ja, det beror ju på hur man ser saken. Det förefaller mig, som om just dessa förfärliga tider skulle kunna mana oss kraftigare än någonsin att lyssna till de sakskaäl, som förebragts från kompetent håll, för dödsstraffets avskaffande, ty om samhället vill på det kraftigaste sätt reagera mot detta förakt för människolivet, gör väl samhället detta *icke* därigenom, att det självt kallt och efter överläggning tager en medborgares liv, utan i stället, synes det mig, på det kraftigaste sättet, om det stryker denna bestämmelse ur sin lag såsom ovärdig en kulturstat. Utskottet har framhållit, hur samhällena under ett primitivt tillstånd kunnat som en nödfallsutväg tillgripa detta straff för att skydda sig själva, men det tillståndet ha vi väl, det kunna vi alla enas om, kommit förbi och vi ha betydligt bättre eller åtminstone fullt lika goda utvägar för att skydda samhället för den samhällsfarlige brottslingen.

Emellertid vill jag, medan jag har ordet, påpeka, hur denna vår strafflagsreformatör, om jag så får kalla honom, bevisat, att det numera inte är möjligt att förebringa några absoluta skäl för dödsstraffets bibehållande. Man är nu hänvisad att taga sin tillflykt till lämplighetsskaäl, och dessa lämplighetsskaäl har han också synat i sömmarna. Man har sagt, att dödsstraffet skulle verka avskräckande. Herr Thyren har då statistiskt bevisat, att dödsstraffet *icke* verkat avskräckande. Inte heller har det kunnat påstås, att där döds-

straffet avskaffats, detta verkat så, att brottsligheten tilltagit. Avskräckningsteorin håller sålunda inför statistikens vittnesbörd inte längre streck. Det andra lämplighetsskålet hänför sig till oförbätterligheten hos brottslingen. Herr Thyren visar hurusom det skålet snarare talar för att dödsstraffet avskaffas, ty att en person är oförbätterlig, beror i de flesta fall, säger han på att han icke är tillräknelig, och att samhället tar en mindre tillräknelig medborgares liv är, om något, samhället ovärdigt. De fall, där personen står så att säga på gränsen mellan tillräknelighet och otillräknelighet, äro ju synnerligen svåra att bestämma, och så länge dödsstraffet finnes kvar, står alltid samhället i det fruktansvärda predikamentet, att det kanske, när det vill oskadliggöra en brottsling, till sist oskadliggör en, som inte hade sitt fulla och klara omdöme.

Ur social-etisk synpunkt, säger utskottet, förefinnes ju inte någon meningsskiljaktighet om önskvärdheten av dödsstraffets avskaffande.

Återstår så bara frågan, om man skall skriva om saken nu eller om man skall avgöra den i samband med den stora strafflagsreformen. Då här från deras håll, som önska en verklig reform av strafflagen och som önska, att detta reformförslag skall kunna bedömas lugnt och lidelsefritt, utan att man därvid influeras av några så som denna brännande frågor, ansett, att man på förhand borde avgöra denna fråga om dödsstraffet, så att den frågan vore klar, varefter man finge bedöma strafflagen som sådan övervägande juridiskt, så att säga, oberoende av alla hänsyn till stämningar och känslor.

Då sålunda, som jag menar, sakligt starka skäl, genom den utredning som förebragts, föreligga för dödsstraffets avskaffande, vilket för övrigt den förste ärade talaren här från denna plats erkänt, och då dessutom för ett lugnare avgörande av själva den stora strafflagsfrågan, när den en gång kommer före, det är hälsosamt, att denna fråga om dödsstraffet då redan är avgjord, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Båda de ärade talare, som förut haft ordet i denna fråga, hava framhållit, att teoretiska skäl tala för dödsstraffets avskaffande. Jag skall för min del instämma med dem; jag tycker detsamma.

Jag vill emellertid vidare framhålla, att man skulle kunna säga, att praktiskt taget dödsstraffet i vårt land redan blivit borttaget därigenom, att benådningsrätten på senare tid blivit använd i så stor utsträckning, att man nästan får antaga, att det i lagen omnämnda straffet knappast kommer att få någon tillämpning vidare. Emellertid är det en sida av saken, som jag tycker, att man verkligen bör beakta, innan man nu, och framför allt i dessa tider, vidtager denna åtgärd, som i annat fall, vid ovan angivna förhållande, då straffarten praktiskt taget är upphävd, närmast kunde få karaktären av en demonstration. Den siste ärade talaren sade, att han förmenade, att staten skulle kunna äga andra medel än döds-

*Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)*

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

straffet att skydda sig gent emot brottslingar. Ja, men den lojale medborgaren kanske icke är riktigt betjänt därmed, även om samhället som sådant skulle kunna anses ha dylika medel, kan skydda sig såsom sådan gent emot intrång mot staten, så — där är jag framme vid vad jag nyss ville säga — det förefaller mig, att innan vi gå till avgörande av denna sak, en annan sida av saken också bör beaktas, nämligen nödvärnsrättsinstitutet. Det kan väl icke nekas, att i detta avseende vårt folk har en annan uppfattning än månet annat, att begreppet nödvärnsrätt hos oss är mycket svagt. Kanske å andra sidan den allmänna uppfattningen därvidlag i någon mån tagit fel, så att lagen dock i vidsträcktare mån än i allmänhet tros medgiver nödvärnsrätt, men jag förmenar, dock icke tillräckligt. Denna omständighet är för mig så pass avgörande, att då den icke omnämnas vare sig i motionen eller i utskottets utlåtande, och därtill som sagt kommer, att det förefaller mig, att tiden är synnerligen olämplig för, som jag säger, en demonstration av ifrågavarande art, jag, herr greve och talman, ber att i dag få förena mig med dem, som yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag skall be att till en början få konstatera, att lagutskottet under den nya ordningen börjat tillämpa samma expeditionsmetod i fråga om sina utlåtanden som tidigare börjat göra sig gällande inom tillfälliga utskott och statsutskottet och sedan brett ut sig mer och mer inom utskottsväsendet. Lagutskottet har nämligen ur sitt utlåtande uteslutit motionens motivering och endast *hänvisat* till motionen.

Det var, så länge jag satt uti lagutskottet, vilket var i nära 20 år, för oss en angelägenhet, att kamrarnas ledamöter, när det gällde av detta utskott behandlade frågor, åtminstone skulle med någon sakkunskap kunna gå till behandling av ärendena, och därför höllo vi strängt på att även motionens motivering skulle få flyta in, så att inte utskottet med sin motivering skulle helt och hållet få krossa den stackars motionärens motivering. Det skulle vara ganska intressant i ett sådant fall som detta att kunna här i kammaren anställa en undersökning och upprätta en statistik över hur många av dem, som nu gå att avgöra detta ärende, verkligen läst motionen, liksom en särskild statistik över hur många som ha plockat ut motionen enligt utskottets hänvisning och medtagit denna till riksdagen. Jag tror, att denna statistik skulle på ett förkrossande sätt visa, att kammarledamöterna bland de många ärendena icke rå med en sådan uppgift, och därför är enda räddningen, för att en fråga skall bli sakligt behandlad, ur alla de framförda synpunkterna, att just vid ett sådant tillfälle, då frågan avgöres och då de flesta av kamrarnas ledamöter för första och sista gången äro i tillfälle att taga del av saken, ledamöterna även på ett lätthanterligt sätt ha handlingarna framför sig.

Genom utskottets behandlingssätt har emellertid själva motionens, om jag så får uttrycka mig, patos fullkomligt försvunnit ur handlingarna, ja, till den grad, att utskottet inte ens, såsom annars

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

brukar ske, ordagrant återgivit klämman utan ur klämman uteslutit just det, som var en sammanfattning av motivens innehåll, och därför skall jag be att få återge vad som stod i motionens kläm, som detta utskott — till skillnad alltså från det tillfälliga utskottet, som jag sedan skall komma till — icke låtit bibehållas oförändrad. Det stod nämligen i motionens kläm följande: »att riksdagen — — — med anledning av nationalkrigens och inbördeskrigens blodsutgjutelse samt ståndrätternas, revolutionernas och kontrarevolutionernas blodsterror» — ville principiellt o. s. v.

Med denna inledning har jag påtagligt givit till känna, att motionen framkommit nu just därför att enligt min uppfattning, i motsats till greve Spens' och herr von Geijers, tidpunkten är synnerligen väl vald. Så olika kunna nu åskådningarna vara, att medan dessa båda talare betona, att tidpunkten är illa vald, motionen framkommit just nu, därför att tillfället enligt motionärens uppfattning var icke blott väl valt, utan tvingande.

Ty hur skall det någonsin kunna bli fason på världen, om man inte börjar bygga med den första och väsentligaste utgångspunkten för en förnuftig och sedlig statsordning, nämligen att livets okränkbarhet skall vara en grundval för mänsklig samhällsordning? Nu har det visat sig, att motsatsen är förhållandet, och denna motsats har övertagit hela herraväldet och slutligen fullkomligt omintetgjort all eftertanke. Enligt min uppfattning är det således nu, om någonsin, nödvändigt, att man börjar slå vakt om en grundlags, som är vägledande i mänsklighetens historia för all kultur, men som nu håller på att bli alldeles bortglömd.

Utskottet har ock i sin motivering inte alls vidrört denna synpunkt. Utskottet rör sig med ett resonemang före världskriget, och greve Spens framhöll ju, att han stod på samma ståndpunkt som första kammaren 1912, vilket bestyrker min uppfattning, grundad på en genomlevd erfarenhet, att hur det än är, så ser det i alla fall ut, som om i de gamla parlamenten det icke skett någon så synnerligen stor rubbning i åskådningssätten framåt. Man väcker förslag och man diskuterar, precis som om världskriget och dess ohyggligheter icke förekommit. Det är den gamla negativismen, de där gamla ståndpunkterna, den gamla formella hänsynen och ingenting annat, som gör sig gällande, och nog måste man fråga sig: vad skall man egentligen med parlamentarismen att göra, när den är så sen till handling och har så svårt att röra sig framåt, och vilka kraftmedel skola någon gång komma till, för att det skall bli denna revolution i våra hjärnor, som det dock alltid först och främst beror på, när allt, som hittills ägt rum, icke på något sätt visat sig tillräckligt?

Ja, på dessa skäl kommer jag nu i huvudsak till samma slut som utskottet. Jag vill dock göra ett tillägg i anledning av utskottets yttrande rörande krigslagarna. Motionen omfattar även strafflagen för krigsmakten, och utskottet har medgivit, att såvitt det gäller fredsartiklarna kunna enahanda synpunkter för dödsstraffets avskaffande göras gällande som i fråga om den allmänna straffla-

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

gen, vilken ju också är avsedd att tillämpas under fredstid. »Däremot», säger utskottet, »torde starka betänkligheter möta mot dödsstraffets borttagande ur krigsartiklarna, som äga tillämpning i fråga om brott, förövade i krigstid eller eljest under tid, då rikets krigsmakt är mobiliserad.» »Under dylika utomordentliga förhållanden», fortsätter utskottet, »torde nämligen liksom i de primitiva samhällen, om vilka professor Thyrén talat, saknas möjlighet att på det sätt och i den utsträckning, som vore önskvärt, genom fängelsestraff oskadliggöra de grova förbrytare, om vilka här är fråga.» Nä, det ligger ju ett slags erkännande för förslaget i utskottets utlåtande, då det talas om att vi under krigstillståndet sjunkit ned till ett primitivt samhälles ståndpunkt, men fråga är, om inte denna primitivitet existerar redan under fredstid, då på fredstidens förhållanden bygges upp själva kriget och kriget framgår ur den författning för samhällslivet, som gäller under fredstiden. Denna primitivitet äger väl rum före och efter krig likaväl som under krig. föreställer jag mig.

Nu är det just också mot kriget som motionen vänder sig och emot de blodbad, som då offentligen äga rum, mot de oerhörda dödsstraff, som vid själva slaktningarna opåtalat få försiggå. Man måste då även erinra sig alla dessa barbariska bestraffningar, som under ståndrätternas hägn få tillämpas i krig. De rysligheter, som ägt rum genom ståndrätterna mot den civila befolkningen, utländsk och egen, under detta krig, övergå säkerligen alla ohyggligheter under revolutioner och kontrarevolutioner. Därför måste det med motionärens utgångspunkt också bli en reaktion mot hela detta system. Jag satt nyss och läste dessa krigsartiklar, om vilka utskottet säger, att de rikta sig mot »grova förbrytare». Varje paragraf dryper där av blod, nästan varje paragraf börjar med dödsstraff och slutar med något annat straff, vilket naturligtvis betyder, att dödsstraffet nästan alltid blir det, som tillämpas. Det enda fall, då man är mild, är när någon använt gift eller andra förbjudna krigsmetoder mot fienden. Då är strafflagen överseende, men om någon förgår sig mot de egna, då rycker livsstraffet in ögonblickligen. Det där är en gammalmodig, barbarisk lag, som inte har något som helst rotfäste i den kultur, om vilken motionen drömmer, och därför kan jag för min personliga del inte på något sätt vara med om att yrka bifall till utskottets förslag i denna del, utan om det är något, som det bör reageras emot just nu, så är det mot detta föredöme från samhället självt och mot att staten inte kan hitta på någon annan utväg ur sitt eget barbari än att fullkomna det samma på antytt sätt. De grova förbrytare utskottet talar om äro i alla händelser inte grövre förbrytare än de förbrytare, som enligt allmän lag skola drabbas av straff. I många fall är det här fråga om åsiktsförbrytelser, som enligt dessa krigsartiklar drabbas med livsstraff, och de, som begå *dem*, äro icke grova förbrytare.

Utskottet talar också om att det är omöjligt att genom fängelsestraff oskadliggöra dessa förbrytare, men jag frågar då: varför är det omöjligt? Det är ju i alla fall i krigslagarna föreskrivet, att

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

man numera icke får skjuta ner fångar. Man kan taga fångar i hundratusental, enda möjligheten att oskadliggöra dem är att internera dem och hålla dem i fängelse. Då skulle det väl också vara möjligt att internera och hålla detta fåtal s. k. grova förbrytare i fängelse.

På grund av vad jag sålunda anført, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag dock med den ändring, att orden »taga under övervägande, i vilken omfattning dödsstraffet må kunna borttagas» jämnväl strykas, så att slutet av klämman kommer att lyda: »ävensom ur strafflagen för krigsmakten (samt för riksdagen framlägga det förslag, som härav kan föranledas».

Herr Åkerman: Herr talman, mina herrar! Blott några ord med anledning av den reservation, som är fogad till utlåtandet.

Som herrarna finna, ha reservanterna åberopat allenast den omständigheten, att strafflagen för närvarande är under omarbetning, och att det på sådan grund skulle vara olämpligt att nu rycka ut en enstaka punkt och i denna del ändra lagen. För att förstå, vad detta reservanternas förslag i realiteten innebär, anser jag det vara nödvändigt, att vi erinra oss, hur strafflagsreformen är lagt. Strafflagskommissionen består utav två professorer — då räknar jag in professor Thyrén — två ledamöter av överdomstolar, två häradshövdingar, en representant för rådstuvurätterna, en representant för advokatståndet, chefen för fängvårdsstyrelsen, en fängesläkare, två lantmän och en industriarbetare. Det är, som kammaren finner, en ganska talrik samling. Nu är arbetet så lagt, att den berömde rättslärd, åt vilken förarbetena anförtratts, tid efter annan avlevererar någon liten del av det blivande stora verket. Så sammankallas kommissionen för att ägna denna del en ingående granskning. Regeringen har ju helt riktigt ansett, att ett så ömtåligt arbete som en strafflagsreform, utarbetandet av en helt ny strafflag, icke får bli ett resultat av blott teoretiska funderingar, även om den man, åt vilken det förberedande verket lämnas, är känd som en av de mest framstående rättslärd, utan regeringen har ansett, att den blivande lagen skall, i den mån det är möjligt, återspegla nationens samvete, att den skall bli en lag, där folket lätt finner sig till rätta, som inte är uppgjord på sådant sätt, att en lekman blott med den allra största möda kan förstå densamma, utan så avfattad att alla kunna taga kännedom därom och på det sättet kontrollera tillämpningen, något som är nödvändigt, allra helst i mål, där det gäller befolkningens dyrbaraste rättigheter, dess ära och frihet.

Med de förutsättningar, som jag nu helt kort antytt, kommer, som kammaren behagade finna, det arbete, som stundar, att spänna över en mycket lång tidrymd. De exempel, som vi ha till ledning i fråga om den tid, som åtgår för ett så omfattande och grannliga lagstiftningsarbete, äro just inte uppmuntrande. Förra gången det var fråga om någonting liknande här i landet, kan man säga, att förarbetena räckte i femtio år. Jag vill inte tro, att det skall dröja fullt så länge nu, men vi kunna vara vissa om att den tid, som kom-

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

mer att förflyta, innan den nya strafflagen är fullt färdig, får räknas i decennier. Vad innebär då reservanternas yrkande? Jo, ett bifall därtill är detsamma som ett beslut, att dödsstraffet skall stå kvar under oberäknelig framtid i den svenska strafflagen. Men vad blir följden av en sådan anordning? Vi ha hört, att samtliga ledamöter i kommissionen äro emot dödsstraffets vidare tillämpning. Kungl. Maj:t har i ett särskilt mål i skrivelse till kommissionens ordföranden bett att få veta kommissionens ställning till detta straff. Varför? Jo, naturligtvis därför att Kungl. Maj:t är betänkt på att för framtiden i mycket stor utsträckning använda sin benädningsrätt. Men det torde dock alla vara ense om att en dylikt utsträckning icke är av godo. Det finnes ingenting, som så minskar lagarnas anseende, som att benådningen oupphörligt kommer emellan och på det sättet illuderar lagens bestämmelser. Folket får lätt för sig, att det är ett rent spegelfäkteri, att domstolarna den ena gången efter den andra döma människor till döden, då benådningen ändå följer. Benådningen bör sparas till de utomordentliga fall, som inte kunnat förutses vid lagens stiftande och där alltså benådningen kommer som en nödvändig, supplerande åtgärd. Jag har velat säga detta i anledning av reservationen.

Nu ha ju alla, som hittills i dag här yttrat sig, förklarat, att de hysa den åsikten, att dödsstraffet teoretiskt icke kan försvaras. Det är nog också den allmänna meningen, att denna fråga icke bör lösas efter teoretiska funderingar, utan med ledning av den rika erfarenhet man nu har från de länder, där dödsstraffet är avskaffat. I det fallet vill jag emot greve Spens nämna, att en sådan auktoritativ samling som den norska strafflagskommissionen i sitt betänkande med förslag till den nya norska strafflagen förklarar, att erfarenheten är rik och mycket väl kan läggas till grund för den blivande lagstiftningen, och att denna erfarenhet enligt den norska kommissionens uppfattning fullt tydligt säger, att ett borttagande av dödsstraffet *icke* innebär någon fara för samhället, då dödsstraffet icke besitter någon förmåga att genom avskräckning hindra förbrytelser.

Jag vill också erinra om vad en föregående talare antydde, att även om man behåller dödsstraffet, så hjälper icke detta, när det gäller de farligaste av alla förbrytare, nämligen dem, som äro otillräkneliga eller delvis otillräkneliga. De få ju aldrig beträda schavotten, utan dessa, som dock äro de farligaste, måste man skona till livet.

Vad herr Lindhagens motion angår, anser jag mig icke göra mig skyldig till någon indiskretion, om jag nämner, att utskottsutlåtandet i denna punkt är resultatet av en kompromiss. Jag vill säga den ärade motionären, att där inom utskottet fanns mycken sympati för hans tankar och uppfattning, men låtom oss dock besinna, vad det vill säga att gå så långt, som han här föreslagit, nämligen att även under krigstillstånd upphäva dödsstraffet. Det är ju alldeles klart, att om man ställer sig på en rent idealistisk, teoretisk ståndpunkt och utdömer detta straff, bör man kategoriskt säga: det *får* icke under några förhållanden äga rum, att stats-

*Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)*

makten med kallt blod tager en annan människas liv. Ja väl, men under ett krig? Tror man verkligen, att det skulle vara möjligt att då hejda känslor och strömningar hos de människor, som bli vittne till de brott, som äro uppräknade i krigsartiklarna, särskilt om det är någon av den fientliga maktens undersåtar, som gjort sig skyldig därtill, t. ex. något grovt attentat mot människor eller materiel? Tror man verkligen, att folket skulle kunna styras och låta en sådan brottsling undslippa döden? Det är fara värt, att så icke skulle kunna ske.

Men vi hava ju i utskottet icke sagt obetingat nej till motionärens förslag utan överlämnat till Kungl. Maj:t att låta genom en utredning taga under övervägande, om förslaget är utförbart. Jag vill nämna, att mig veterligen intet av de länder, där dödsstraffet verkligen är avskaffat, tagit ett så långt gående steg som att avskaffa straffet även i krigslagarna. Även i den norska strafflagen för krigsmakten står sålunda detta straff kvar. Nu kan man säga, att detta icke bevisar någonting, utan att man naturligtvis kan gå längre, om man vill. Ja, det är sant, men utskottet fann, att man gagnade saken bäst genom att, på sätt utskottet gjort, anhålla hos Kungl. Maj:t om ett övervägande, i vilken utsträckning detta straff kan tagas bort ur strafflagen för krigsmakten.

En ärad talare har antytt, att det skulle se ut som en demonstration, om denna kammare avskaffade dödsstraffet. Jag undrar verkligen, om man ändå skulle kunna se det så. Låtom oss erinra oss, att det för över 50 år sedan hängde på en enda röst i denna kammare, att den sak, som vi nu här tala om, hade blivit ordnad. Då lär man väl icke kunna säga, att det är en demonstration, om man 52 år därefter gör vad man då höll på att göra, när endast en röst fattades för 52 år sedan. Jag tror, att det är ett starkt ord att kalla detta för en demonstration. Jag förstår mycket väl, att ordet fälldes med föranledande av motionärens motivering, där han talar om blodsterrorn och andra gräsligheter, men icke kan man säga, att det är en demonstration, om ett ideellt sinne, upprört över allt det blod, som dessa år har flutit, begär ett riksdagens uttalande, att vi, som haft den lyckan att slippa indragas i krigsvirveln, icke längre vilja, att statsmakten med kallt blod ofrfrar människoliv, sedan den nu i fyra år varit en Molok, som slukat nationernas bästa krafter.

Jag får icke glömma att säga ett par ord om ett yttrande, som fälldes här angående professor Thyrens nuvarande åskädning i denna sak. Ja, vad han tänker i dag, vet jag icke, men för 14 dagar sedan träffade jag honom, och då hade hans åsikt icke ändrats. Jag kan heller icke tro, att han någonsin ändrar uppfattning i denna fråga. Att de hemska saker, som på senare tider inträffat i åtskilliga länder med bolsjevikuppror o. s. v., skulle hava med denna fråga att skaffa, kan jag icke fatta. Jag skall icke heller gå in därpå. Det är ju sagt, att vi icke skola sysselsätta oss med teore-

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

tiska spekulationer i dag, och detta vill jag mycket gärna rätta mig efter.

Jag skall i alla fall vidröra en enda sida av denna sak, som ju icke kan räknas till teoretiska spekulationer utan får hänföras under de rent mänskliga synpunkterna. Det är en omständighet, som mycket sällan i den offentliga diskussionen påpekats, och jag vill därför nämna några ord därom. Det är tanken på de efterlevande till den, som blivit avrättad. Var och en, som haft den olyckan att förlora ett barn, vet vad sorg vill säga, men låtom oss tänka oss de människors känslor, som få uppleva, att deras barn blivit avlivat på ett så fasansfullt sätt. Detta måste vara en sorg, som övergår allt, och att någon människa kan bära en sådan olycka, är för mig ofattligt. Jag föreställer mig därför, att bland de synpunkter, som böra komma under beaktande, är även denna, att staten icke bör tillfoga oskyldiga människor ett så fruktansvärt lidande, så länge det finnes andra medel att oskadliggöra dem, som förgått sig.

Mina herrar! Denna kammare har vid mer än ett tillfälle visat, att, när det gäller, kammaren vill akta på tidens tecken. Jag behöver blott erinra om en fråga, som för några år sedan avgjordes här, nämligen allderspensioneringen, en fråga som låg mig varmt om hjärtat, och jag bevarar i mycket tacksamt minne det sätt, varpå första kammarens ledamöter hjälpte den frågan i hamn. Då gällde det de fattiga och betryckta, och man kan ju säga, att så är fallet även i dag, därför att det är de fattiga och olyckliga hemmen, som lämna den övervägande kontingenten till brottslingar. Men det gäller icke allenast dessa olyckliga hem, utan det gäller alla, och varen övertygade om, mina herrar, att det är pluraliteten av folket, som väntar, att detta barbariska straff skall strykas bort ur lagstiftningen.

Jag hemställer därför vördsamt, att kammaren behagade bifalla utskottets förslag.

Herr Hellberg: Ett par av de hållna anförandena hava givit mig anledning till några korta erinringar.

Det har av någon sagts, att det skulle vara företrädesvis teoretiska skäl, som vore bestämmande för uppfattningen hos dem, som önskade dödsstraffets avskaffande. Jag minns då det glänsande anförande, som professor Thyrén en gång höll i denna kammare, och jag minns särskilt, att detta anförande var, kan man säga, idel saklighet, idel praktisk erfarenhet och icke några teorier. Han uppvisade, att de noggrannaste undersökningar i olika länder till full evidens ådagalagt, att för mordfrekvensen spelar dödsstraff eller icke-dödsstraff ingen som helst roll. Då det antytts, att professor Thyrén inför den senaste tidens händelser tilläventyrs kunde hava ändrat ståndpunkt i denna sak, vill jag erinra kammaren, att han i slutet av detta sitt stora anförande tillät sig en liten vändning, som på den tiden nästan framkallade ett medlidamt löje, i det han uttalade, att det en gång kan komma sådana revolutionstider, då

det vore förmånligt, att en lagstiftande församling sådan som den svenska principiellt hävdad dödsstraffets förkastlighet. Detta synes mig utgöra en borgen för att han nu i denna stund intar samma ståndpunkt, som han då angav med denna, man kan nästan säga, profetiska antydning om vad som kan komma att ske i framtiden.

Vad beträffar frågan, om man även i krigslagarna skall helt och hållet stryka dödsstraffet, får jag säga, att den synes mig vara av relativt underordnad betydelse, ty om krigets Barabas släppes lös, förstår var och en, att vad som står i krigslagarna i realiteten betyder ofantligt litet. Jag tror, att det är bäst att börja med att avskaffa kriget, sedan faller det andra av sig självt. Visserligen kan jag anse, att herr Lindhagens synpunkt är teoretiskt riktig, men i praktiken spelar det mycken liten roll.

Men apropå frågan om var man skall börja, så talade jag nyss enskilt med en ledamot i kammaren om huruvida det inte nu vore skäl, att man också i denna kammare klart sade ifrån, att man inte vill veta av den ohygglighet, som dödsstraffet i alla fall är. Då svarade han med att citera det gamla bekanta uttrycket, som här rör från Frankrike: »Må herrar mördare börja!» — »Que messieurs les assassins commencent!» Jag får säga, att det alltid förefallit mig egendomligt av lagstiftaren att begära, att herrar mördare skola börja en humanitär reform. Jag tycker verkligen, att det är att vända om den naturliga ordningen. Det är väl de, som hava bättre vett, som skola börja, och inte de, som äro mer eller mindre halvgalna. Jag tror verkligen, att det i denna fråga är en lagstiftande församlings sak att börja, och det vore väl beklagligt, om inte det, som nu hänt i världen, skulle utgöra den kraftigaste motivering för denna kammare att också i detta fall hävta humanitetens stora och höga princip, som ändå till sist är det enda, som kan frälsa människorna.

Herr Klefbeck: Herr talman! Det var ett litet ord av herr von Geijer, som uppkallade mig. Jag ansåg mig skyldig att taga utskottet i försvar gent emot detsamma. Han sade, att varken motionen eller utskottet talat någonting om nödvärnsrätten. Jag får säga, att jag icke förstår, hur den ärade talaren kan säga detta, om han något så när grundligt läst igenom utskottets utlåtande. Utskottet har infört ett sammandrag av professor Thyréns utlåtande, i vilket han just behandlar frågan om nödvärnsrätten. Han visar där först, att nödvärnsrätten icke kräver dödsstraff för *samhällets* del, i det att samhället har andra möjligheter att oskadliggöra brottslingen.

Han visar vidare, att dödsstraffets borttagande icke heller blottställer den *enskilde* mera än vad han under nuvarande förhållanden är blottställd, ty all kriminalstatistik, säger han, visar huru dödsstraffet i verkligheten icke verkar det minsta avskräckande på en brottsling. Vidare framhålles i utskottets utlåtande, hurusom i motiven till den nya norska strafflagen de sakkunnige där kunnat

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

såsom en allmänt erkänd och av statistiken bevisad sanning uttala, att man icke behöver frukta, att dödsstraffets avskaffande skall bliva till skada för rättssäkerheten. Jag menar sålunda, att nödvärnsrätten är ganska ordentligt behandlad i utskottets utlåtande, och jag menar, att slutsatsen av denna granskning blir den, att den enskilde i utomordentliga fall tyvärr är lika litet säkerställd, om dödsstraffet bevaras som om dödsstraffet avskaffas.

Jag skulle kunna anföra ett särskilt exempel, som illustrerar vad jag säger. I början av 1900-talet begicks ett fruktansvärt mord av en, som hette Nordlund. Han dömdes till döden och avrättades. Detta straff över den grove brottslingen avskräckte icke helt kort tid därefter en ung järnvägstjänsteman — jag tror icke, att han var 20 år — att begå ett mord. Nödvärnsrätten existerade sålunda icke för den andres offer trots dödsstraffets förefintlighet. Men den förstes mord hade den inverkan på de avgörande myndigheterna, att det ansågs, att man också borde taga den unges huvud. Det var en dom, som väckte mycket, mycket delade känslor i vida kretsar i vårt land.

Dödsstraffets avskaffande blottställer heller icke under alla omständigheter den enskildes säkerhet. All kriminalstatistik har visat, att dödsstraffets avskaffande icke blottställer den enskilde mer, än om dödsstraffet bevaras. Talet om nödvärnsrätten motväger sålunda icke alls enligt min uppfattning utskottets utlåtande, varför jag, herr talman, ber att allt fortfarande få yrka bifall till detsamma.

Herr Rogberg: En föregående ärad talare uttalade den satsen, att den nya strafflagen bör återspegla nationens samvete. Man brukar ju uttrycka samma sanning på annat sätt eller så, att en allmän civil- eller kriminallag bör överensstämma med det för tiden rådande rättsmedvetandet inom nationen. Om jag i likhet med den nu av mig antyde talaren ansåge, att svenska folkets pluralitet vore enig om dödsstraffets avskaffande, skulle jag givetvis komma till samma slutsats som han uttalat, men min uppfattning, som förvärvats under beröring med allmänheten under åtskilliga förhållanden, icke endast inom rättsskipningens område, är den, att allmänheten här i landet fortfarande håller på vad utskottet på ett ställe uttalat, nämligen att förhållandena kunna vara sådana, att döden icke blott tillåtes, utan kräves som ett svar från samhällets sida. Mot folkmeningens fordran i visst fall på användande av dödsstraffet står nu Konungens benådningsrätt, och denna benådningsrätt utövas ju på ett fullt tillfredsställande sätt. Den olägenhet, som följer av att lagar korrigeras genom benådningsrätt, kan icke vinna avseende, då det gäller benådning från dödsstraffet, ty benådningsrättens utövande här föregås ju av en utomordentligt noggrann och det allmänna rättsmedvetandet tillfredsställande prövning.

Reservanternas skäl för sin uppfattning synes mig fortfarande stå orubbat kvar, och då intet här förekommit, som ger anledning

till en forcerad lagändring på detta område, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Bergman: Herr talman! Det är betecknande, att denna fråga aldrig varit närmare sin lösning än vid tiden för representationsreformens genomförande. Första kammaren var då ung och såg med nymorgnade ögon på tingen. Detta förhållande har nog sina analogier även på en del andra områden beträffande framtidsfrågorna. Det är nog så, att luften vid vissa historiska tidpunkter varit friare och högre, och sedan hava molnen hopat sig. I själva verket är det så, att det fortgår en genomgående revolution eller, rättare sagt, evolution allt ifrån 1700-talet med vissa reaktionära inslag emellan, som fördröja dess genombrott. Då första kammaren år 1867, första året den sammanträdde, med endast en rösts majoritet »räddade», om jag så får uttrycka mig, dödsstraffet, var den säkerligen påverkad av dåvarande humanitetsströmning. Det vore glädjande, om kammaren nu, då den sista gången sammanträder i sin gamla form för att lämna plats för en ny första kammare, ville taga ut det steg som den höll på att taga i sin första ungdom. Vi gå nu också efter all den förödelse, som gått över världen, som väl är att hoppas, emot en tid av högre, friare och renare luft, en tid av solsken efter långa och tunga moln.

Det har sagts av den föregående ärade talaren, att rättsmedvetandet icke ännu skulle vara moget för denna reform. Han tycktes mena, att om han vore övertygad om att vårt folks flertal verkligen vore för dödsstraffets avskaffande, även han kanske skulle kunna tillstyrka det. Jag ber då att få erinra om att svenska bondeståndet strax före representationsreformen enhälligt uttalade sig för dess avskaffande, och att även andra kammaren enhälligt uttalade sig i samma riktning kort tid därefter. Det var den tidens demokrati, och den allra största delen av folket var där, kan man säga, representerad. Bondeståndet representerade då på helt annat sätt större delen av befolkningen, än det gör nu. Och då man ser, att det var en enda röst, som saken hängde på i första kammaren, så förstår man, att åsikten om dödsstraffets otidsenlighet var ganska långt framskriden på detta område även i de övre samhällslagren. Jag tror icke, att uppfattningen sedan dess väsentligt ändrat sig på folkdjupen. Att det då och då skett en förändring i riksdagens hållning, har berott på rena tillfälligheter vid åtskilliga tillfällen. Det var särskilt fallet vid ett tillfälle, då den högt ansedde justitiestatsministern Louis De Geer lade in sitt tungt vägande ord till förmån för dödsstraffet, vilket torde hava inverkat på andra kammaren. Hans mening synes ha varit, att dödsstraffet borde tillämpas så litet som möjligt, men sade han, om det någon gång inträffar ett illdåd av särskilt upprörande beskaffenhet vore det bra att ha detta straff i lagen för att man då skulle kunna statuera ett exempel. Det är svårt att uppträda mot en sådan auktoritet på detta område men jag vågar dock hysa en avvikande mening; jag anser att man icke skall döma under intrycket av en upprörd sinnestämning, ty då riskerar man mer än

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

annars att icke döma en rätt dom. Man dömer då i viss mån »i hastigt mod». Under upprörda tider i synnerhet om det förefinnes något socialt inslag i saken eller om den har någon politisk anstrykning, såsom om mördaren exempelvis under rättegångens lopp kan anföra, att han tillhör en viss politisk riktning, blir risken särskilt farlig. Då kan indignationen under sådana förhållanden rikta sig mot hela denna riktning — låt oss säga t. ex. en viss radikal riktning — och kräva ett slags politiskt eller socialt offer. Om brottslingen å andra sidan tillhör, låt oss säga överklassen, kan från annat håll en liknande indignation kräva hans huvud på ett fat mera ur klass-synpunkt än rättssynpunkt. Att döma under intrycket av en upprörd sinnesstämning är säkerligen icke under några förhållanden bra.

Straffet bör ju hava två uppgifter. Den ena är att det skall skydda de laglydiga medborgarna och den andra, som ju dock icke kan gälla dödsstraffet, men väl andra straff, att förbättra brottslingen. Att dödsstraffet skulle kunna förbättra brottslingen, lär väl ingen människa kunna påstå. Det skulle då uteslutande vara till för att skydda de laglydiga medborgarna, medan övriga straff även avse att förbättra brottslingarna. Flera föregående talare hava redan påpekat, att statistiken visar, att detta icke håller streek. Detta har återopats i allmänna ordalag, men det kanske icke skulle skada att anföra ett sifferbelägg, som tydligare bevisar detta. Det har talats om Norge. I detta land inträffade under 1860-talet i genomsnitt årligen ett mord eller fall av uppsåtligt dödande på ungefär 500.000 invånare eller något mer, och år 1900 ett mord på en miljon invånare. Dödsstraffet hade då icke tillämpats sedan år 1875. Det fanns emellertid i lagen och upphävdes först 1902. År 1909, då man gjorde en undersökning av saken, befanns det, att mordsiffran var betydligt mindre än en på en miljon. Sedan alltså dödsstraffet upphävts både faktiskt och formellt, sjönk antalet av sådana förbrytelser, som ansetts böra sonas med detta straff. Detta pekar sålunda i den riktningen, att dödsstraffets upphävande icke ökar antalet förgripelser på människoliv. Detsamma visa alldeles särskilt förhållandena i de romanska medelhavsländerna, där det ju förekommer oerhörd med mordbrott, t. ex. i Spanien, där mord och dråp äro mycket talrikare än hos oss, beroende naturligtvis på folkkaraktären och andra etnografiska förhållanden. Oaktat Spanien har eller ända till nyss haft dödsstraffet kvar och flitigt tillämpat det, så har det icke alls hjälpt. Där har varit ett fall mord eller dråp på sex fall tjuvnad, en oerhörd siffra, jämförd med våra förhållanden. I det besläktade Italien har dödsstraffet avskaffats, ett förhållande, som dock icke på något sätt ökat antalet av ifrågavarande förbrytelser, efter år 1889 då det avskaffades. När man kunnat utan olägenhet avskaffa dödsstraffet i Italien, där kanske mången tycker, att kniven sitter så löst, så att detta straff kunde behövas såsom ett avskräckningsmedel, då måtte man väl kunna avskaffa det även hos oss.

Nu är det ju så, att vanan förslöar på alla områden, och så

även här. Dödsföraktet stiger inför stupstockarnas mångfald, liksom en färsk erfarenhet visat, att det stiger vid krigsfronterna, när människorna blivit vana vid det ständiga dödandet där. Alla blodsdåd smitta, även de, som staten begår. Det har sagts, att det skulle avskräcka, men det smittar också. Ifall det i något enstaka fall kan visas, att dödsstraffet har avskräckt någon tillämnad mördare från att begå ett mord, kan man å andra sidan visa, att avrättningar hava framkallat detta brott. Justitierådet Olivecrona, som före professor Thyren var den största auktoriteten på detta område, och som skrivit en berömd bok om dödsstraffet, berättar däri, att efter en avrättning utanför Skanstull hade en person, som sett på exekutionen själv innan dagens slut begått ett mord under intryck av avrättningsscenen. Nu har man visserligen avskaffat de offentliga avrättningarna, men man har exempel på, att tidningarnas utförliga redogörelser för verkställda avrättningar, och det faktum att händelsen varit allmänt samtalsämne, verkat depraverande på sinnesstämningen och jagat upp blodet så att säga, så att nya våldsdåd framkallats genom ett slags psykisk smitta.

Dödsstraffet är, om jag så får uttrycka mig, samhällets bankruttförklaring gentemot brottet. Samhället ser sig icke någon annan utväg än att självt begå samma brott, för vilket det dömer brottslingen, men detta är väl dock den ur samhällsmoralens synpunkt sämsta möjliga utvägen. Det är den gamla blodshämnden, socialiserad om jag så får säga, i stället för att forntiden överlät den åt slakten. Den där urgamla grundsatsen: öga för öga, tand för tand, den var dock i en högre kulturs ögon antikverad redan för närmare två tusen år sedan. Då sades det: »det är sagt till de gamla: öga för öga och tand för tand». Den äldsta kända lagboken, vars kil-krifftext upptäcktes först för närmare tjugu år sedan — den var då redan mer än fyra tusen år gammal — stadgar dödsstraff för åtskilliga saker. Om t. ex. en byggmästare byggt ett hus, som rasat, skulle enligt Hammurabis lag byggmästaren dömas till döden. Eller om någon slagit ut ett öga, skulle hans eget öga tagas. Det är just ordagrant öga för öga och tand för tand. Men vid den tidpunkt, då den kristna religionens stiftare uttalade som grundsats för den nya värld, som med hans förkunnelse skulle träda in, att man icke skall löna ont med ont, utan vedergälla ont med gott i stället, då framhävdes just motsatsen till den gamla blodshämndslagen. Denna humana lära har förkunnats i närmare två tusen år, men den har tydligen icke trängt igenom ännu. Dess djupa visdoms allvar har icke mäktat inpräglä sig i vårt medvetande. Det är dock den verkliga visdomen, ty därigenom undandragas ondskan dess näring, och med den taktiken skulle det onda så småningom bringas till vanmakt.

Det har av en ärad kamrat på Värmlandsbanken med allt skäl framförts en skarp kritik mot den bekanta kvickheten av Alphonse Karr: »herrar mördare må börja!» Han hade fullkomligt rätt i vad han sade, att det är samhället, som skall börja med att uppfostra även herrar mördare, i den mån det är möjligt. Skulle man vänta på, att mördaren skulle taga initiativet, skulle man få vänta i oändlighet.

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

Vid ett tillfälle, då dödsstraffet diskuterades offentligt, lär en praktisk auktoritet på behandling av brottslingar, herr Stendahl, tror jag det var, ha yttrat att, ifall man avskaffade detta straff, skulle man riskera den möjligheten, att folket toge sig självt rätt och började tillämpa lynchjusticen, liksom i Amerika, och man skulle framkalla ett nytt slags brott, som man ännu icke känner till här. Nåväl vi i Amerika förekommer ju dödsstraff, men lynchningen förekommer det oaktat. Det beror sålunda icke på dödsstraffets avskaffande, utan på folkkaraktären och andra därmed sammanhängande förhållanden. Sätter man sig in i denna frågas historia, finner man, att alla skäl, som åberopats för dödsstraffet, äro fullkomligt söndersmulade av de flesta sakkunniga auktoriteter. Och man har ju i årtionden för att icke säga århundraden — vi behöva endast tänka på kampanjen mot dödsstraffet redan på 1700-talet — grundligt utrett denna fråga.

Det allra mest upprörande med dödsstraffet är, att man i många fall icke kan avgöra, huruvida tillräknelighet förefinnes eller icke, Herrar psykiatrici stå ofta ofantligt rådvilla i sådana fall. De kunna ibland ityga partiell otillräknelighet, utan att dock våga säga, att fullständig otillräknelighet föreligger. Men det finns väl icke något mer upprörande än i det hänseendet tillämpa osäkra och från fall till fall vacklande principer. Nu säger man kanske: i sådana fall, då man är osäker om tillräkneligheten, skall man naturligtvis icke tillämpa dödsstraffet. Ja, men i hur många fall kan man vara säker? Särskilt upprörande torde det vara, att just sådana fall, för vilka herr von Geijer vill ha dödsstraffet kvar, så ofta ligga på gränsen. De allra hemskaste och farligaste dåden torde begås just av personer om vilkas tillräknelighet det kan bli tvivel.

På grund av vad jag nu yttrat, skall jag för min del i likhet med de föregående talare, som uttalat sig i samma riktning, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr M a n n h e i m e r: Jag begärde ordet med anledning av herr Rogbergs yttrande. Jag uppkallades nämligen av hans förklaring, att om han vore övertygad, att den allmänna uppfattningen vore för dödsstraffets avskaffande, han för sin del skulle giva sin röst därför. Nu kan det ofta vara ganska svårt att bestämt angiva vad som är den allmänna rättsuppfattningen på ett visst område. Men jag vill med hänsyn speciellt till denna fråga än en gång erinra om det, som redan understrukits flera gånger och även står i lagutskottets utlåtande, nämligen att strafflagskommissionen, som är ganska representativt sammansatt uttalat sig för dödsstraffets avskaffande. Den består av överdomare och underdomare, av överdirektören för fängsvården, av en fängelseläkare, av representanter för landsbygden, lantmannarepresentanter av olika partier och även representant från arbetarkretsar. Alla inom kommissionen ha enstämmigt uttalat sig för dödsstraffets avskaffande. Vid den debatt, som förekom inom strafflagskommissionen, rådde ingen tvekan på något enda håll härom. Detta synes mig vara ett säkert tecken på, att den allmänna rättsuppfattningen hos folket går i den riktningen. Nu

har den talare, som först hade ordet i kammaren i denna fråga, framhållit, att detta skedde före kriget, och att man icke kunde veta, om ej exempelvis herr Thyrén såsom ledande person inom strafflagsstiftningen — han tillhör icke kommissionen, men deltagar dock i kommissionens arbete — möjligen ändrat sin uppfattning på grund av den erfarenhet han fått under kriget. Jag vill då erinra om, att herr Thyrén under denna tid utgivit det av honom utarbetade förslaget till lag angående 14 kap. strafflagen, nämligen rörande miss-handelsbrott, som ju omfattar även mord, och att han där ville behålla kvar dödsstraffet, naturligtvis i full övrensstämmelse med sin allmänna uppfattning. Hade han varit tveksam i denna sin uppfattning, hade han uppenbarligen icke framkommit med ett nytt förslag till lag, varigenom dödsstraff togs bort just för sådana brott, för vilka ju straffet oftast kommit till användning. Man kan därför utan den minsta risk att misstaga sig påstå att såväl herr Thyrén som strafflagskommissionen fortfarande stå fullkomligt enhälliga på den punkt, där de förut stått. Men härutöver skulle jag vilja erinra att, trots det att vi i vår strafflag hava kvar dödsstraffet, detta straff dock nästan aldrig tillämpas. Här i Sverige hava under åren 1901—1914 femton personer dömts till döden. Av dessa har en avrätats. Även detta synes visa, att de som ha avgörandet i sin hand när det gäller, huruvida en dödsdom skall fullbordas eller icke, också hava den meningen, att allmänna rättsuppfattningen ej kräver, att dessa dödsdomar skola fullbordas.

Detta är icke ett enstaka förhållande, som rör vårt land blott. I Danmark har dödsstraff icke tillämpats sedan 1902 ehuru man där har kvar dödsstraffet i lagen och det efter den tiden skett åtskilliga mycket grova mord under synnerligen försvärande omständigheter. Och för att nämna ytterligare ett exempel — i Österrike hava under 1904—1910 321 personer dömts till döden; av dessa har endast en avlivats. Detta synes mig visa, att dödsstraffet, fastän det står kvar i lagen, icke tillämpas. Det visar också, att allmänna uppfattningen är emot, att dödsstraff skall tillämpas.

Det har även framhållits den satsen, att teoretiska skäl möjligen tala för, att dödsstraffet bör avskaffas, men att det ur praktiska skäl skulle vara olämpligt. Jag skulle vilja vända om den satsen så, att det möjligen kan sägas, att teoretiska skäl kunna anföras för bibehållandet av dödsstraffet, medan däremot de praktiska skälen absolut tala emot dess bibehållande. Ur etisk synpunkt måste dödsstraffet anses förkastligt. Det borde synes mig alla erkänna. Tänk blott på den av lagutskottets vice ordförande nyss här i debatten framhållna synpunkten — hänsynen till de efterlevande. Det bör därför ej bibehållas, om det ej åtminstone göres sannolikt, att det ur rättssäkerhetens synpunkt ej kan undvaras. Men detta kan icke påvisas på sätt framhållits såväl av herr Thyrén som andra — jag nämner särskilt professor Torp i hans nyss utgivna förslag till ny strafflag för Danmark. Det har av dem visats, att dödsstraffet praktiskt sett icke behöves. I länder, som bibehållit dödsstraffet — icke så att de ha det blott fakultativt utan även ab-

*Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)*

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

solut såsom enda straff för vissa förbrytelser — förekommer ej ett mindre antal grova förbrytelser än i länder, som fullständigt avskaffat detsamma. Vi få komma ihåg, mina herrar, att det finnes icke så få länder, som icke alls ha kvar dödsstraff. Det är legalt avskaffat i Italien, Norge, Holland, Rumänien, Portugal och åtskilliga schweiziska kantonen, vidare i åtskilliga nordamerikanska, central- och sydamerikanska stater. I Belgien, som exempelvis har kvar dödsstraff, har icke sedan 1863 någon blivit avrättad. I Finland, som har kvar dödsstraff, har icke sådant straff — jag bortser från världskrigets år — fullbordats sedan 1826. Uti dessa länder kan det därför anses vara faktiskt avskaffat om ock icke legalt. Uti inga av dessa länder är kriminaliteten på de grövre förbrytelseernas område större än i de länder, som i sin strafflag ha kvar dödsstraffet. Detta visar, synes det mig, att det praktiskt sett är obehöfligt. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, varför icke vi kunna söka få bort det även ur vår strafflag. Jag torde nämligen få erinra om, att det icke är fråga om något annat än en skrivelse till regeringen, med begäran om särskilt förslag i denna sak, innan strafflagskommissionen framlägger sitt förslag.

Här har framhållits av herr Åkerman, att det kommer att dröja åtskilliga tiotal år, innan strafflagskommissionen kan komma fram med något förslag; alltså betyder reservanternas ståndpunkt detsamma som att dödsstraffet skall fortfarande för en oberäknelig lång tid bibehållas hos oss. Att man genom bifall till lagutskottets förslag skulle föregripa den utredning, som pågår inom strafflagskommissionen, behöver ej avskräcka någon från att ge lagutskottet sin röst, ty det är alldeles uppenbart, att regeringen icke kommer att underlåta att underställa både herr Thyren och strafflagskommissionen sitt förslag, innan det framlägges för riksdagen. Här framkomma ju åtskilliga förslag till ändring i strafflagen, men innan de föreläggas riksdagen, har strafflagskommissionen i allmänhet fått tillfälle att yttra sig om, huruvida framläggandet av ett dylikt förslag skulle komma att föregripa eller lägga hinder i vägen för strafflagskommissionens arbete. Så kommer naturligtvis också att ske i detta fall.

Jag anholder därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Klefbeck: Jag ber kammaren om förlåtelse, att jag återigen yttrar mig, men det var ett yttrande, som fälldes av herr Rogberg, som jag måste söka besvara. Det rör ju här en fråga av utomordentlig betydelse.

Han sade, att lagstiftningen i allmänhet bör stå i överensstämmelse med den för tiden rådande rättsuppfattningen bland folket. Den satsen låter ju mycket bestickande, och vi från vänsterhåll bruka ju ofta åberopa den. Men jag menar, att man icke har rätt att taga den såsom en *allmän giltig* sats, utan man bör se till vad för grunder folkuppfattningen i det ena och andra fallet vilar uppå. Man kan annars komma till alldeles förfärliga resultat. Man skulle

helt enkelt i många fall kunna omintetgöra varje utveckling av lagstiftningen i human riktning.

Det är ju sant att, när ett mord är begånget och detsamma jämte omständigheterna därvid hava skildrats i tidningarna, varvid många tidningar använt tillfället att måla ut dessa detaljer på ett mycket upprörande sätt — jag skall icke tala om de motiv, som lett dem därvid — att därunder hos vida skaror av allmänheten väckts mycket starka känslor, vilka gått ut på, att samhället bör ingripa mot brottslingen på det mest effektiva sätt. Men dessa känslor, som sålunda manats fram därigenom, att deras reaktion mot detta grova utslag av mänsklig brottslighet har väckts, dessa känslor kanske icke kunna försvaras inför djupare och renare synpunkter. Jag skulle vilja anföra från gångna tider ett enda exempel som visar, synes det mig, hur man om man skulle resonera på det sättet, skulle komma till alls icke önskvärda resultat. Det förekom ju på 1600-talet s. k. häxprocesser. Det var då en mycket utbredd folkmening, att dessa stackars människor, som ansågos såsom häxor, icke kunde försona sina förmodade brott med mindre straff än att brännas. Då var det några framsynta kristliga personer — isynnerhet en sådan, han hade ju sina medhjälpare även —, vilka med kraft och uthållighet uppträdde mot dessa förvända åskådningar och försökte göra en human och kristlig synpunkt gällande. Skulle då samhället, resonerat som herr Rogberg antydde, så skulle följden blivit, att eftersom folket krävde, att dessa stackars människor skulle brännas, så skulle också detta straff legaliseras. Bara det exemplet visar, att detta resonemang icke kan föras, utan att vi måste pröva den grund, varpå folkuppfattningen vilar; och om all vetenskap och erfarenhet ådagalagt, att denna grund icke håller, är det, menar jag, oss omöjligt att i fortsättningen legalisera folkmeningen.

Det skulle vara synnerligen kärt, om denna kammare efter 52 år komme till det resultat, att icke bara den röst, som fattades den gången för frågans lyckliga avgörande, nu gäves åt föreliggande förslag, utan om detta straff med mycket stor majoritet av denna kammare kunde strykas ur vår strafflag.

Herr von Geijer: Jag begärde ordet med anledning av den näst siste talarens anförande, då han påpekade, att det icke var riktigt, att den synpunkt jag tog mig friheten framföra under diskussionen, icke blivit beaktad av utskottet; jag skulle hava förbisett denna omständighet. Nåväl, i tanke att jag så gjort, fastän jag läst igenom utlåtandet, har jag nu gjort detta än en gång och har ingen anledning att återtaga mitt ord. Den ärade talaren har missförstått mig och felet var givetvis mitt, jag uttryckte mig ej tillräckligt tydligt. Jag kan icke finna annat än, att utskottet talar allenast om nödvärnsrätten ur synpunkten av *samhällets* nödvärnsrätt. Uttrycket förekommer till och med i citerad form, vilket antyder, att det står i motsats till något annat. Det var den *enskildes* nödvärnsrätt jag ville tala om, vilken är försummad i den skrivna lagen, och kan-

Om
dödsstraffets
avskaffande.

(Forts.)

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

ske än mera i dess tillämpning i praxis. Men jag anser fortfarande, att ingen enda omständighet förebragts, som förringar mitt påstående, och jag anser därför, att detta är ett nödvändigt och försummat institut, som även fristående, utan sammanhang med förevarande fråga borde vinna statsmakternas beaktande; och ett bestämt inre sammanhang mellan statens straffrätt och den enskilda individens nödvärnsrätt förefinnes dock. Det var denna omständighet jag ville framhålla, att denna sida varken av motionären eller utskottet tillräckligt beaktats, vilket dock förefaller mig nödvändigt. Jag kan till stöd för min mening kanske citera den ärade talaren själv, då han sade: Det lider väl intet tvivel, att den sista tiden visat en betydligt minskad respekt för andras liv, och att detta bör avhjälpas på ett eller annat sätt. Och jag kan så mycket mer hämta skäl från den ärade talaren på Göteborgsbänken för min mening, som han framhållit, att dödsstraffet såsom legalt straff visat sin oförmåga att kunna skydda medborgarens liv mot mördaren.

Jag tror icke, att den reform herr Bergman talade om, nämligen lynchningsrätten skall vinna insteg hos oss. Jag hoppas, att så icke blir fallet. Men här gäller det någonting annat; här är det fråga om den verkliga rätten till min personliga integritet. Jag tycker icke, att den är tillräckligt beaktad. Skall man skriva för den ena sidan, skall man också tänka på den andra sidan. Man har gång efter annan citerat olika yttranden. Jag kan också citera, att för långt driven *mildhet* mot brottslingen är *grymhet* mot den lojale. Det är en viss ensidig färgläggning i förslaget och utskottets utlåtande; det tyckes mig att den sistnämnda delen av medborgares intresse kanske ej tillräckligt beaktats. Detta kan tydas som en svaghet och lossa respekten för lagen. Det var detta jag ville framhålla och att den lojale medborgaren också kan hava anspråk på, att man för hans talan, och nödvärnsrätten är i stor utsträckning ett institut som — det vare sagt för tredje gången — är försummat i vår rätt.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman! Under en lång domarbana har jag *en* enda gång varit nödsakad att deltaga i avgörandet av ett mål angående livets förlust, och jag kan försäkra, att ansvaret då kändes mycket tungt. Det är möjligt, att ansvaret här i kammaren icke är mindre, men jag kan betyga, att det kännes på ett helt annat sätt då, när man står inför nödvändigheten att avgiva sitt votum. Hela min känsla uppreser sig mot dödsstraffet. Jag har både före och efter det tillfället sagt mig många gånger, att dödsstraffet icke kan vara en straffform för vår tid. Det passade möjligen för en barbarisk tid, då människorna voro våldsammare och mera otyglade. Utvecklingen har visat, att man gått från ett ymnigt användande av dödsstraff till ett mera sparsamt bruk därav, och att således, om denna utveckling fortsätter, den tid måste komma, då dödsstraffet bör anses obehövt. Jag har sagt mig, att i våra dagar bildningens, humanitetens och kristendomens inflytande bör och måste vara så stort, att dödsstraf-

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

fet nu skulle kunna anses icke längre vara behöfligt. Jag har vidare tänkt på, hurusom detta straff väl icke heller är behöfligt såsom ett samhällets nödvärnsmedel, därför att vi ju hava ett polisväsende som så utvecklats, att det är en sällsynthet, om brott icke upptäckas. Redan däri ligger ett avskräckande från att begå brott, och vårt fängelseväsen är sådant, att även häri ligger ett återhållande moment. Man strävar ju i våra fängelser efter att förbättra brottingarna och jag tror det förhåller sig så, att flertalet återskänkas åt samhället såsom bättre medborgare. Jag tror darjämte att, ifall också en brottsling är oförbätterlig, man uti vårt fängelseväsen dock i de flesta fall har ett medel att oskalliggöra honom.

Jag har tänkt så, och jag tror, att under normala förhållanden det också förhåller sig på detta sätt. Men jag måste dock bekänna, att de senaste årens erfarenhet, jag menar nu icke bara krigsårens, utan också de närmast föregående årens erfarenhet, har gjort, att jag tyckt mig finna, att humanitet, bildning och kristendom icke trängt så långt ned till folkdjupet, som jag trolde, att de verkligen skulle ha gjort. Det råder en förvildning, som jag verkligen icke trodde vara möjlig, och jag får säga, att »rä'ten till liv», för att använda motionärens uttrycksätt, numera kränkes på ett sätt, som gör, att jag icke vågar avhända samhället det medel till en samhällets nödvärnsrätt, som dock ligger i dödsstraffet, även om det mycket sparsamt användes. Att dödsstraffet verkar avskräckande, torde väl dock icke kunna förnekas. Det är i det syftet det framför allt användes i krigslagarna, och erfarenheten bestyrker, att denna verkan även uppnås. Men därill kommer också, att jag tror att i dödsstraffet ligger en vedergällningsakt av djup innebörd. Jag skulle icke vilja behålla dödsstraffet av endast den orsaken, men jag kan icke komma ifrån, att i detta straff ligger en akt av vedergällning som är ofrånkomlig. Det är många gånger konstaterat, att dödsdomda, då de stått inför dölen, öppet medgivit, att de i sitt inre känt sig övertygade om, att det straff de skulle undergå vore rättvist. Herr Bergman yttrade, att vid tiden för representationsreformens genomförande på 60-talet man var mera benägen än nu att avskaffa dödsstraffet. Ja, det förhåller sig så, en sådan strömning genomgick då tiden. Jag kände en person, som deltagit i de striderna, presidenten i Göta hovrätt J. Å. Lemken. Han var under hela sitt liv en frisinnad man och i riksdagen kämpade han på den nämnda tiden för dödsstraffets avskaffande. Men mot slutet av sitt liv yttrade han en gång till mig, att han med den erfarenhet en lång domareverksamhet förlänat honom icke vågade längre vidhålla den ståndpunkten. Jag kan säga detsamma. Jag känner en personlig förskräckelse, om jag så må säga, för dödsstraffet, men jag vågar icke biträda ett beslut om dess fullständiga uteslutande ur den allmänna strafflagen.

Herr greve och talman! Jag nödgas alltså ställa mig på deras ståndpunkt, som här yrkat avslag.

Herr Alexanderson: Herr talman! Då jag 1912 till-
Första kammarens protokoll 1919. Nr 12.

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

hörde det lagutskotts majoritet, som då avstyrkte en avgiven motion om dödsstraffets avskaffande och då jag i år icke haft tillfälle att deltaga i utskottets behandling av denna fråga, vill jag begagna tillfället att tillkännagiva, att jag för min del ändrat ståndpunkt. Den ståndpunkt jag då intog den intog jag på grund av motiv, som föga berördes i den dåvarande debatten och med mycket lätt hand vidrörts både av herr Thyrén och under dagens debatt, men som jag då ansåg mig böra tillmäta ganska stor betydelse. Det var nämligen hänsynen till säkerheten för fångvårdspersonalens liv. Det kan icke förnekas, att trots alla försiktighetsmått det litet emellanåt visar sig, att de brottslingar, om vilka det kunnat vara fråga att tillämpa dödsstraffet, icke väja tillbaka för att över fångvaktarens liv bereda sig tillfälle till frihet. Mot denna ståndpunkt måste man emellertid invända, att den leder till, att den farliga kriminalpatienten också skall betagas livet, för att han icke må bli i tillfälle att mörda sin vaktare och att i själva verket faran där måhända är större. För min del ryggade jag icke tillbaka för den konsekvensen, utan i likhet med vad som urgerats från många håll hade jag den känslan, att det här borde bibehållas icke såsom dödsstraff utan just som en rätt för samhället att i vissa svåra undantagsfall taga en människas liv alldeles oberoende av tillräknelighet eller icke tillräknelighet endast med hänsyn till en hög grad av farlighet för medmänniskors liv, en farlighet som icke syntes på annat sätt kunna rubbas. Det är emellertid uppenbart, att människor i allmänhet väja tillbaka för den tanken, att samhället skall kunna gå därhän att beröva en människa livet utan att henne kan tillräknas skuld. Det erkänner jag numera, och jag tror, att den åskådningen icke kan vidmakthållas, oaktat en del talar för densamma, särskilt om man tager i betraktande, vilket ohyggligt slag av fängelse, som måste användas just mot vissa i hög grad farliga kriminalpatienter. Då kan man fråga sig, om det liv de tvingas föra i fängslat tillstånd i själva verket icke är ett lidande så fruktansvärt, att man ställd i valet mellan detta och dödsstraff blir berättigad att taga livet. Trots detta säger jag, kan jag för min del icke vidhålla den ståndpunkten. Den är i grund och botten ett utslag av det rent naturvetenskapliga betraktelsesättet, att man skall förfara på rationellaste sätt. Den är ett utslag av samma åskådning, som stundom fordrat att mänskligheten för att höja sig själv icke skulle släpa med sig åldriga, sjuka och svaga utan att den faktiskt skulle höjas bättre, om den bleve berövad dessa tyngande element och bara de starkaste och bästa elementen bevarades. Mänskligheten får för sitt eget moraliska höjandes skull icke underlåta att iakttaga vad man med ett gammalt ord har kallat den verkliga humanitetens bud såväl mot sjuka, åldringar och svaga som också mot sina brottslingar. Den andra vägen leder till brutalisering, som kommer att straffa sig själv och föra mänskligheten nedåt i stället för uppåt.

Om man således icke med denna motivering kan försvara samhällets rätt att taga en medborgares liv, så är det alldeles klart, att

man icke kan göra det, om man bevarar dödsstraffet som ett verkligt straff, avsett att vara ett lidande, tillfogat en skyldig tillräknelig människa, men vars motsvarighet icke tillämpas på den som varit otillräknelig. Det är ju erkänt av de första talare, som yttrade sig mot dödsstraffets avskaffande, att dödsstraffet i själva verket, som de säga, på teoretiska grunder, och just därför också på praktiska, icke kan försvaras såsom straff, och det antyddes också av dem, att det icke var ett definitivt nej utan endast ett uppskjutande, ett avvaktande nej, att frågan skulle tagas upp i ett större sammanhang och kanske också under lugnare tider. Mot ett senare beslut har en och annan talare ställt sig i någon mån mera principiellt avvisande, icke för all framtid, men som synes för en avsevärd framtid.

Bland de argument, som de anfört, vill jag fästa mig vid det, som nu upprepats av herr von Geijer, nämligen att denna fråga skulle stå i något samband med den enskildes nödvärnsrätt. Herr von Geijer uttalade i sitt första anförande, att svensk lag i själva verket giver den nödvärnsrätt som behöves, det vore bara allmänheten som icke visste av den. Så länge så är förhållandet, är det tydligtvis icke någon anledning att taga upp nödvärnsfrågan, uen i den mån anledning därtill gives är det uppenbart, att frågan om nödvärn icke har något samband med denna fråga om dödsstraff, så länge man är tvungen — och det syntes den ärade talaren beredd att göra — att erkänna det övertygande i den statistik, som uppvisar, att dödsstraffets vara eller icke vara icke utövat något märkbart inflytande på det kriminella tillståndet i landet. Under sådana förhållanden tjänar dödsstraffet icke i någon mån att preventivt skydda enskilda mot andras grova ingrepp och kan således icke vara någon sorts surrogat för nölvärnsrätten, och dessa båda frågor därför fullständigt avkopplas från varandra.

Det syntes mig också vara något djärvt av de båda ärade domare, som här haft ordet, att åberopa sin eller andra domares erfarenhet i denna fråga. Med all aktning för den erfarenhet, som ett mångårigt utövande av domarekallet giver, har jag dock svårt att se, huru denna erfarenhet skall kunna meddela något tillförlitligt intryck i en sådan fråga som här är före. Den siste ärade talaren hade *en gång* i sitt liv haft tillfälle att stå öga mot öga mot den situation, att dödsstraff skulle avkunnas, medan den andre sannolikt aldrig varit i tillfälle därtill. Över huvud taget är det antal fall, som kommer på den enskilde kriminaldomarens behandling av beskaffenhet att kunna meddela honom verkliga förutsättningar och en verklig insikt i detta, alltför begränsat, för att man skulle kunna fästa sig därvid. Man får räkna med större mått, undersöka frågan vidare, mera i stort för att kunna komma till ett resultat. Denna undersökning föreligger av en omfattande lång tids och många länders erfarenhet och är gjort med utsovrande av de faktorer, som kunna leda på villospår. Mot en så auktoritativ undersökning och ett så enhälligt tolkande av dess resultat är det

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

givet, att den enskildes subjektiva intryck icke kan få väga någonting.

Med hänsyn till detta och om man tänker på frågans nuvarande läge, skulle jag vilja hemställa till kammaren, om icke det rikstiga vore att nu följa utskottet. Vilket är frågans läge? Jo, det är en person, som fått i uppdrag att utarbeta en ny strafflag och hela den parlamentariska kommission, som varit utsedd att granska hans förslag och ställa sig rådgivande vid hans sula, har uttalat sig för detta straffs avskaffande. Man är på det hållet livligt besjälad av en önskan, att, innan det stora förslaget kommer fram, denna fråga skall vara undan, så att den icke kommer till och förtycker arbetet på reformen i övrigt. På samma gång måste naturligtvis ett så bestämt positionstagande från detta håll verka, att under de år, som komma att förflyta, innan resultatet av det stora förslaget kan komma fram, varje regering skall ställa sig ytterligt tveksam för att icke säga någonting mera till frågan, om ett dödsstraff skall verkställas. Man skulle således ha utsikt att, under tiden till detta förslag kommer, få en lag på papperet, en lag som icke befunnits motsvara rättsnedvetandet och icke kan tillämpas, men som ändå i fall som detta har en stor betydelse genom att den finnes och i händelse de politiska förhållandena skulle utveckla sig på ett särdeles olämpligt sätt, kan få ödesdiger betydelse. Ju mera man tänker över, i huru onödigt oklart läge man lägger frågan genom att nu ställa sig avvisande till framställningen om att omedelbart taga position och avskaffa dödsstraffet, desto mera övertygad blir man om, att utskottets hemställan bör bifallas, och jag ber därför att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag vill endast tillägga en liten förklaring till mitt yrkande rörande krigslagarna. Jag instämmer fullkomligt med herr Hellberg, som hade något uttryck om, att, om krigen avfördes från den allmänna dagordningen, därav skulle följa, att det samma också skulle borttagas ur strafflagen för krigsmakten. Jag utgår från, att vad som nu inträffat verkligen borde leda därtill, att mänskligheten för framtiden bleve befriad från vidare krig, och jag har även i annat sammanhang givit uttryck åt min uppfattning om mänsklighetens fullständiga avrustning. åtminstone såvitt detta land angår. Så länge det är tillåtet för folk att bära vapen och därmed hota obeväpnade, blir det icke någon ordning varken på det ena eller det andra sättet. Det måste därför verka nedstämmande och överraskande, att det trots allt detta icke vidare förnimmes något krav på avrustning och krigets avskaffande utan att dessa frågor fortfarande skjutas fram till en oviss framtid, om vilken ingen kan profetera något. Under sådana förhållanden och om herrarna skola fortfara att kriga och bevilja krigsanslag och låta de sociala frågorna drunkna i alla dessa strävanden, så är det för mig om möjligt än större anledning att mitt uti denna undergång vidhålla mitt yrkande som innefattar en protest häremot.

Blott ett enda ord i anledning av herr Ekmans yttrande. Han

*Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)*

började på ett känsligt personligt sätt, som ingav en person av min beskaffenhet de största förhoppningar, men emellertid så kom ett »men». Aha, där ha vi det, tänkte jag. Det var ett bekant parlamentariskt »men», på vilket mina förhoppningar drunknade. Sedermera fann jag, att herr Ekman, ehuru med ett visst i dande, gjorde gällande, att senare tids erfarenhet även före kriget hade lärt honom, att humanitet och i synnerhet kristendomen icke hade trängt så djupt ned, att han för sin del såsom speciell representant för den kristna kyrkan kunde vara med om att taga ansvaret för ett avskaffande av dödsstraffet. Ja, han gick till och med så långt, att man kunde sätta ett frågetecken för hans första personliga känsla, då han sade, att när allt kommer omkring dock i dödsstraffet ligger en akt av rättvis vederläggning. Jag kan icke neka till, att i detta tal låg något av gamla testamentets gud och icke något av det nya. Jag undrar, om icke den rörelse inom den svenska kyrkan, som jag genom en tillfällighet fått kännedom om, att bringa kyrkan mera i kontakt med det verkliga livet, att få kyrkan att bli en verklig själasörjerska i den meningen, att hon befattar sig med den andliga nöden — jag undrar, säger jag, om icke i denna ny statskyrkorörelse, som icke är utan en viss löftesrikedom, ligger ett bestämt partitagande för en sådan åtgärd, som nu föreslagits av utskottet och i motionen.

Herr Pers: Jag har för min del tagit denna fråga tämligen kallt, och det har jag gjort huvudsakligen på samma grund som herr Alexanderson utvecklade, nämligen att dessa brottslingar kunna vara av sådan beskaffenhet, att man icke får hesitera, om jag så får säga, att göra sig av med densamma. Jag har ställt mig på utskottets ståndpunkt därför, att jag alldeles icke kan komma till den slutsats, som herr Ekman kom till, att dödsstraffet skulle ha den avskräckande betydelse, att man borde ha det kvar som ett sista medel att tillgräna, då stor fara vore å färde. Jag är livligt övertygad om, att detta icke alls är lämpligt utan tvärtom. Skall man använda dödsstraffet som ett sista medel, så blir sannerligen den sista villan värre än den första, ty i upprörda tider verkar dödsstraffet helt naturligt förvildande och unprörande och framkallar mycket mera av det slags brott, man vill förekomma. Det är för övrigt en sak som bör göra även dem, som anse att dödsstraffet skall vara kvar, betänksamma, och det är svårigheten att bestämma tillräknelighet eller icke. Jag erinrar mig livligt det svar en person hade fått av en läkare, hos vilken han varit uppe för att söka få ett otillräknelighetsintyg för en självmördare. Läkaren hade svarat: jag giver alla självmördare intyg om otillräknelighet, ty det går ingen med sunt förnuft och tager livet av sig. Man skulle kunna tänka sig, att utvecklingen kommer att gå i den riktning, att ju mer samhället kultiveras och ju färre dråpen bliva, läkarna komma att säga, att mördare icke äro tillräkneliga. Jag är i alla fall övertygad om, att det i mycket hög grad beror på en tillfällighet, om en mördare förklaras tillräknelig eller icke. Dessa fall ligga på en så obestämd gräns, att det är ytterst svårt för läkarna att säga, om mördare äro tillräkneliga eller icke, och man ser ofta i tid-

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

ningarna intyg av sådan beskaffenhet, att domstolarne hava svårt att avgöra, om de äro tillämpliga på personen eller icke. Jag är så mycket mera övertygad om svårigheten på denna punkt, som jag hade tillfälle att som tidningsman öfvervara rättsförhandlingarna med Nordlund från början till slut. Detta fall har man åberopat som ett sådant, där ingen tvekan borde råda om, att dödsstraff skulle tillämpas. Jag hade, som sagt, tillfälle att öfvervara förhandlingarna och blev därvid livligt övertygad om, att mannen icke var tillräknelig. Under rättegången sattes hans tillräknelighet icke ett ögonblick i fråga, vilket förvånade mig, dock icke så mycket därför, att läkarne kanhända hade sagt, att han var tillräknelig. Hans tillräknelighet sattes icke i fråga och hans huvud föll. Om en psykiatriker hade undersökt fallet, är det möjligt, att Nordlund icke blivit förklarad otillräknelig då, men vid en annan tidpunkt, när uppfattningen inom läkarekretsar utvecklats sig, är det möjligt, att Nordlund blivit förklarad otillräknelig och fått leva, och fångvaktarne hade då måst dragas med honom under årtionden. Det är denna svårighet att bestämma tillräknelighet eller icke, som borde, tvcker jag, göra var och en betänksam inför dessa förhållanden. Jag upprepar ännu en gång, att i den mån dessa fall bliva sällsynta, komma mord och dråp att inskränkas till att begås av sådana, som stå på gränsen mellan tillräknelighet och otillräknelighet. Ur denna synpunkt borde man från alla håll draga i tvivelsmål, huruvida det är lämpligt att hava kvar denna straffart, då det i hög grad kommer att bero på en tillfällighet, huruvida läkarne rädda personen ifråga eller icke. Herr talman, jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr B e r g m a n: Blott en helt kort replik. Det förefaller mig, att det under denna långvariga diskussion är två punkter, som slutligen kristalliserat ut sig av deras skäl, som önska bibehållande av dödsstraffet. Den ena synpunkten är att dödsstraffet så sällan tillämpas, att det icke betyder så mycket, om det är kvar. Men om det sällan tillämpas, förlorar det också sin avskräckande betydelse. Det blir då för en brottsling icke mera avskräckande än det för folk i allmänhet verkar avskräckande att företaga en längre sjöresa eller en järnvägsresa, där det också finns en viss risk för olyckshändelse, fastän risken icke förefaller så stor, att den inverkar på resfrekvensen.

Den andra synpunkten är, att samhället bör ha nödvärnsrätt, en absolut rätt att skydda sig, om det icke kan skydda sig på annat sätt, mot farliga brottslingar. Men de som äro allra farligast och de som samhället i första hand alltså borde skydda sig mot äro ju sådana kriminaldårar, som äro inspärrade på hospital och blint slå ihjäl den första bästa. Ingen har väl dock ifrågasatt att de skulle avlivas. Det är dock mot dem som samhället i första rummet skulle behöva nödvärnsrätt. Men samhället måste ha och har också andra och värdigare sätt att skydda sig, isynnerhet ett kultursamhälle.

Jag ber att få vidhålla yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å föreliggande utlåtande yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, utan avvaktande av en allmän strafflagsreform, efter verkställd utredning låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till borttagande av dödsstraffet såsom straffart i den allmänna strafflagen ävensom ur strafflagen för krigsmakten samt för riksdagen framlägga det förslag, som härav kunde föranledas; och 3:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om
dödsstraffets
avskaffande.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, Aaby*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapositionen därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan angivna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, varefter och sedan en voteringssedel blivit undantagen och förseglad samt de övriga öppnats, rösterna befunnos hava utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 45.

På grund härav öppnades även den förseglade sedeln, och då denna befanns innehålla ett nej, hade kammaren fattat beslut i överensstämmelse med nej-propositionen.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 120, angående understöd till läroverksadjunkten P. E. F. Ågren;

nr 126, angående anvisande av medel för utförande av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm befintliga byggnaderna;

nr 127, angående inhämtande av riksdagens medgivande, att vissa ersättningsbelopp må få utbetalas av anslaget till tullverket; nr 128, med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklARATIONER;

nr 129, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter skradderiarbetaren Fredrik Albert Appelkvist från Uppsala m. fl.; samt

nr 130, angående minskning av den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigebetänkanden.

Om upphävande av stiftsbandet beträffande prästers ansökningsrätt m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande vissa ändringar i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Uti en inom andra kammaren väckt, till första lagutskottet hänvisad motion nr 77, hade herr *Persson* i Tofta med instämmande av herr *Anderson* i Knapasjö föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen angående tillsättande av prästerliga tjänster, att inskränkingen i prästernas ansökningsrätt till det stift de tillhörde upphörde, och Kungl. Maj:t erhöle sådant ökat inflytande vid tillsättande av prästerliga tjänster, att objektivitet och rättvisa kunde bliva behörigen tillgodosedda samt de demokratiens avigsidor, som vidlådde det nuvarande tillvägagångssättet, i möjligaste mån bortelimineras.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta verkställa utredning angående stiftsbandets upphävande samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Herr *Ekman*, *Karl Johan*: Herr greve och talman, mina herrar! Utskottet har i detta betänkande förordat en anordning angående stiftsbandets upphävande, d. v. s. en rätt för prästerna att söka prästerliga tjänster och förordnanden över hela riket utan hänsyn till vilket stift de tillhöra. Denna fråga har emellertid redan förut varit föremål för riksdagens prövning och riksdagen har då — det var 1909 — beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en sådan utredning som denna. Således om riksdagen nu på nytt skulle begära en sådan utredning, kunde väl denna icke vara motive-rad av annat än att synnerlig brådska skulle föreligga. Men så är icke förhållandet, utan tvärtom tror jag, att det vore ganska välbetänt, ifall riksdagen ville vänta ännu något. Saken är den, att frågan om stiftsbandets upphävande i viss mån sammanhänger med de pågående löneregleringarna för prästerskapet. Stiftsbandet är nämligen huvudsakligen en fråga om fördelningen av de tillgängliga prä-

terliga krafterna på de olika stiftet och pastoraten och under nu råddande prästbrist skulle det, tror jag, vålla ganska svåra olägenheter, ifall man utan vidare ville upphäva stiftsbandet. Ty, såsom herrarna veta, äro lönerna mycket ojämnt i de ännu oreglerade pastoraten, och naturligtvis skulle de prästerliga krafterna komma att framför allt söka sig till de mindre, lättsköttare och mera avlönade pastoraten och draga sig för de svårare och större med mindre lön. Jag skall be att med några siffror få belysa, huru förhållandet ställer sig. Jag tager några pastorat från Lunds stift, varifrån jag har uppgifter på de löner, som för oreglerade pastorat i medeltal utgingo för åren 1911—1915. Det visar sig, att lönen var t. ex. i Bösarps församling med 871 invånare 8,699 kronor, i Västra Tommarp med 833 invånare 11,500 kronor, i Hammarlövs pastorat med 927 invånare 9,830 kronor, i Gylle pastorat med 799 invånare 10,216 kronor o. s. v. Om jag däremot går till det närgränsande Växjö stift, är förhållandet ett annat. I Västra Torsås pastorat med 4,566 invånare var lönen 3,950 kronor och i Långasjö pastorat med 4,292 invånare var lönen 3,900 kronor. Detta betyder, att det i Växjö stift på flera ställen icke är hälften så stor lön som i Lunds stift, men fem gånger så mycket att göra. Det är klart, att ifall man släpper ansökningsrätten lös så skola de prästerliga krafterna strömma till ett sådant stift som Lunds, där man har små rika slättbygdspastorat, men däremot komma att draga sig från de stora, vidsträckt pastoraten med långa vidder och gles befolkning samt besvärligare tjänstgöring.

Efter den nya löneregleringens genomförande ställer sig saken annorlunda, ty dessa nya löner äro baserade på ett rättvist förhållande mellan arbete och lön. Lönen rättar sig huvudsakligen efter folk-mängden och arealen, och om man således söker ett större pastorat, får man mera lön, men söker man ett mindre, får man mindre lön. Här föreligger icke samma fara för en ojämn fördelning av de prästerliga krafterna, som nu gör problemet svårt. Det återstår cirka 850 pastorat, där ny lönereglering ännu icke trätt i tillämpning. Detta kommer att ske under loppet av de närmaste fem, sex åren. Sedan återstår endast ett mindre antal.

Ännu värre än ifråga om det ordinarie prästerskapet blir det att fördela de extra ordinarie prästerliga krafterna. Fördelningen blir ytterst ojämn, och det finnes icke någon central myndighet, som skulle kunna sörja för att varje stift får de krafter det behöver. Det skulle komma att vålla stora svårigheter; och med hänsyn till detta ber jag, herr talman, för närvarande — så behjärtansvärd frågan än är — få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman, mina herrar! Frågan om stiftsbandets upplösning har länge stått på dagordningen. Den har varit föremål för överläggningar vid flera tillfällen i kyrkomötet och stämningen för att denna skranka må undanröjas har blivit allt starkare och starkare.

Nu kan man, när man talar om stiftsbandets upplösning tänka sig, att detta kan ske på olika sätt. Det radikalaste sättet vore att

Om upphävande av stiftsbandet beträffande prästers ansökningsrätt m. m.
(Forts.)

*Om upp-
hävande av
stiftsbandet
beträffande
prästers an-
sökningsrätt
m. m.*
(Forts.)

alla präster, både ordinarie och extra ordinarie, finge tillfälle att fritt gå över ifrån det ena stiftet till det andra. En sådan lösning torde dock knappast kunna påtänkas. Ty beträffande det extra ordinarie prästerskapet skulle detta förutsätta, att det funnes en central myndighet, som kunde reglera förordnandena de olika stiftens emellan, men en sådan myndighet finnes icke, och därför lär det väl icke vara möjligt att för närvarande tänka på stiftsbandets upplösning i den mening, att även de extra ordinarie prästerna skulle fritt få gå över ifrån det ena stiftet till det andra.

Däremot kan man tänka sig en annan utväg, nämligen att stiftsbandet löses i en inskränktare mening på så sätt, att ansökningsrätten till ordinarie tjänster lämnas öppen för prästerskapet från hela riket. En sådan reform, tror jag, vore synnerligen välbetänkt att genomföra utan något längre dröjsmål. För det första finnes nämligen icke något skäl varför prästerna skola stå i en undantagsställning och vara bundna vid viss trakt av riket. Andra tjänstemän kunna ju söka sig till tjänster var som helst inom landet, och denna rätt bör naturligtvis också tillkomma prästerskapet. Men vidare är det vissa olägenheter, som äro förenade med denna inskränkning. Jag vill i detta sammanhang erinra om att fråga föreligger om inrättande av ett biskopsstift i Stockholm. Förslag därom kommer väl snart att framläggas såsom svar på en för några år sedan avlåten skrivelse från riksdagen. Om Stockholms stad med omnejd blir ett särskilt stift, skulle på grund av nu gällande bestämmelser vissa svårigheter uppstå i anledning av stiftsbandet. För närvarande står ansökningsrätten till prästerliga tjänster här i Stockholm öppen för prästerna i hela riket, men prästerna i Stockholm hava icke motsvarande ansökningsrätt till tjänster i andra stift. Blev nu, säger jag, Stockholm med omnejd eget stift, komme det egendomliga att inträffa, att präster från hela riket finge söka sig till den del av detta stift, som utgjordes av Stockholms stad, men från Stockholms stad finne ingen prästman söka sig till andra stift. Upphåves åter stiftsbandet, så att ansökningsrätten blir fri över hela landet, skulle den påtalade svårigheten icke komma att existera. Andra svårigheter, förorsakade av stiftsbandet, skulle också kunna nämnas, men jag skall icke inlåta mig på någon närmare utläggning av dem.

Emellertid befarade herr Ekman, att om man upplöste stiftsbandet, detta komme att hava till följd att en hel del präster norrifrån skulle söka sig till de skånska pastoraten. Han omnämnde huru som det i Skåne finnes åtskilliga pastorat med liten folkmängd och stor lön. Ja, det förhåller sig visserligen så för närvarande, men endast i pastorat, där den gamla löneregleringen ännu är gällande. Det dröjer dock icke många år, förrän denna lönereglering avlöses av en ny. Då så skett, komma dessa löner högst väsentligt att begränsas, och jag tror, att lockelsen för präster från den övriga delen av landet att söka sig till Skåne under sådana omständigheter skall befinnas vara ganska ringa. Det är nämligen ett erkänt faktum, att prästerskapets ekonomiska ställning i Skåne efter den nya löneregleringens genomförande kommer att bliva ganska dålig. Jag

tror därför icke, att man har skäl att hysa några sådana farhågor, som herr Ekman uttalade. För min del anser jag tvärtom, att det vore välbetänkt, om den föreslagna utredningen komme till stånd ju förr dess hellre, och därför vill jag uttala min tillfredsställelse över att första lagutskottet tillstyrkt riksdagen att begära en sådan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt där- under framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för internationell överenskommelse rörande dödsstraffets utplånande ur staternas strafflagstiftning.

*Ang. inter-
nationell över-
enskommelse
rörande döds-
straffets av-
skaffande.*

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 118, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ, att — med anledning av världskrigens och inbördeskrigens blodutgjutelse samt ständrätternas, revolutionernas och kontrarevolutionernas blodterror — genom internationell överenskommelse och särskilt vid fredsuppgörelsen livets okränkbarhet fastsloges såsom grundval för en mänsklig samhällsordning, samt såsom ett uttryck därför dödsstraffet utplånades ur staternas strafflagstiftningar.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation mot viss del av motiveringen hade anmälts av herrar *Bergman*, *Petterson* och *Dalberg*, vilka av åberopade orsaker yrkat, att ett angett stycke skulle ur motiveringen utgå.

Herr *Bergman*: Efter det beslut, kammaren redan fattat i den stora huvudfrågan angående dödsstraffet är det så mycket mindre skäl att nu motsätta sig det förslag, utskottet här framställt, och vi reserveranter hava icke heller — icke ens innan vi kände den nyssnämnda frågans utgång — motsatt oss det, såsom framgår av vårt instämmande i utskottets kläm och större delen av dess motivering. Men att utöver de allmänna skäl, som alla kunna vara ense om lägga in i motiveringen något som kunde tolkas såsom ett ståndpunktstagande till frågan om själva dödsstraffets berättigande hava vi dock icke ansett lämpligt, och därför hava vi yrkat, att en viss passus måtte utgå ur betänkandets motivering.

Jag yrkar bifall till vår reservation i fråga om motiveringen

Ang. inter-
nationell över-
enskommelse
rörande döds-
straffets av-
skaffande.

(Forts.)

på samma gång jag instämmer med utskottsmajoriteten i dess hemställen, att motionen icke må till någon åtgärd föranleda.

Herr Borell: Såsom den föregående ärade talaren antydde, har utskottet för sitt avstyrkande av förevarande motion anfört två skäl. Det ena skälet är, att det initiativ från svenskt håll om internationella åtgärder i denna fråga icke torde kunna ifrågakomma, så länge spörsmålet om dödsstraffets avskaffande i Sverige är oavgjort. Detta skäl är givetvis tillräckligt bärande för utskottets hemställan. Utskottet har emellertid till stöd för densamma anfört ytterligare ett skäl, vilket innefattas i utskottets uttalande om, att det synes kunna ifrågasättas huruvida nu föreliggande fråga kan vinna sin lösning på den internationella överenskommelsens väg. Visserligen är det sista skälet i frågans nuvarande läge allenast sekundärt, men har i allt fall en viss vikt. Ty om det första skälet skulle falla bort, står det andra skälet kvar såsom enligt utskottets mening tillräckligt för avstyrkande av motionen.

Den föregående talaren har icke bestritt, att utskottets uttalande därom att skilda förhållanden i skilda stater måste öva inflytande på de särskilda staternas ställningstagande till frågan om dödsstraffet, är riktigt; han har endast hänvisat till sin och sina medreservanternas ställning som principiella motståndare till detta straff. Men även om man har denna uppfattning i den principiella frågan, torde man kunna instämma i utskottets sistnämnda uttalande.

Det synes mig därför icke förefinnas anledning att biträda reservanternas yrkande, och jag tillåter mig, herr greve och talnan, att yrka bifall till utskottets utlåtande oförändrat.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, i avseende å nu ifrågavarande utlåtande annat yrkande ej förekommit än att utskottets hemställan skulle bifallas.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock av herr Bergman, att kammaren skulle bifalla den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermåra gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Ordet lämnades nu på begäran till herr Lindhagen, som yttrade: Jag vill bara anmäla, att jag tyvärr genom förbiseende icke var inne, när föregående ärende behandlades, så att jag kunde begära ordet.

Herr talmannen anförde, att han efter överenskommelse med herr talmannen i andra kammaren finge hemställa, det första kammaren ville besluta, att vid sammanträde, som komme att hållas lördagen den 8 innevarande mars, skulle företagas val av valmän och suppleanter, för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Detta förslag antogs.

Herr vice talmannen erhöll härpå ordet och anförde:

Herr talman! Jag ber få hemställa, att kammaren behagade besluta att välja tio suppleanter för de valmän, som skola utse riksbanks- och riksgäldsfullmäktige.

Denna hemställan bifölls.

Efter föredragning av de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionerna nr 120, 126, 127 och 129 till statsutskottet samt propositionen nr 128 till bevillningsutskottet, varjämte propositionen nr 130 på begäran bordlades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för besvärande av kostnaderna för officerares och underofficerares öfver stat samt officerares av reserven tjänstgöring vid flottan resp. kustartilleriet samt för marinintendenturkåren i flottans reserv tillhörande marinintendenters tjänstgöring vid flottan;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskippet Grepen; samt

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader, som stå i samband med den under neutralitetsvakten ökade förslitningen av flottans fartygsmateriel.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen för år 1920 och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar om anslag till civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader, som kunna bliva en följd av uppskjutande tillsvidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om tullfrihet för malen och omalen spannmål; samt

nr 13, i anledning av väckta motioner om förbud mot tillverkning och försäljning av maldrycker med viss högre alkoholhalt m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 16, angående vissa Kungl. Maj:ts framställningar rörande pensioner och understöd;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion angående ändring av lagen om kyrkofond i syfte att fondens kapital må ökas genom årlig avsättning av ränteavkastningen; samt

nr 9, i anledning av väckta motioner om lindring och förenkling av bestämmelserna i lagen angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 14, i anledning av väckta motioner angående utredning och förslag i fråga om statsbidrag till anställande av kommunträdgårdsmästare;

nr 15, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande å statens mark av självständiga småbrukshemman med längre tids tryggad besittningsrätt;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Varberg av den till Lindhovs kungsgård i Hallands län hörande ön Getterön;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande användningen av ordinarie anslaget till understödande av premiering av nötboskap;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande vid Alnarps egendom av en för professor N. H. Nilsson-Ehles institution för ärftlighetsforskning avsedd lada m. m.; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för vissa befattningshavare inom skogsstaten att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för skogsstatens ordinarie personal;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om framhållande av vissa krav från Sveriges sida vid de internationella uppgörelserna efter världskriget samt om framhållande vid nu förestående fredsuppgörelse av vissa önskemål angående Asien och Afrika såsom förutsättning för en varaktig fred och ett bestående staternas förbund; samt

nr 4, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för internationell överenskommelse i syfte att betrygga nationella minoriteters rättigheter inom vissa statsamfund m. m.; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1. i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om åläggande för den nya försvarskommissionen att överväga lämpligheten av ett moderniserat indelningsverk.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,36 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 123, angående pension å allmänna indraöningsstaten åt bader-
skan vid kr.gsskolan, änkan Kristina Vilhelmina Jonsén, född Svens-
son;

nr 131, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 30,
31, 35 och 39 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående till-
verkning av brännvin m. m.;

nr 137, angående visst undantag från det i åtskilliga fall stad-
gade förbud att med civil befattning förena annan tjänst å rikets
stat;

nr 138, angående försäljning av vissa områden till staden Es-
kilstuna m. m.; samt

nr 139, angående byggnadslån och odlingsbidrag till innehavare
av vissa krononybyggen i Norrbottens län.

Justerades protokollen för den 25, 26 och 28 nästlidne februari.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens 1 kammare *J. A. Johansson*, Vid-
dinge, på grund av influensa är t. v. oförmögen att delta i riksdags-
arbetet intygas.

Sthlm 2 mars 1919.

Joh. Sjöberg,

leg. lük.

Anmäldes och bordlades

bankoutskottets utlåtanden:

nr 10 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens
för år 1920 tionde huvudtitel, innefattande anslænen till pensions-
och indragningsstaterna;

nr 10 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggssta-
tens för år 1919 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pen-
sions- och indragningsstaterna; samt

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 235 § i lagen om bankrörelse den 22 juni 1911; ävensom

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckt motion angående tillägg till 33 § i lagen om väghållningsbevärets utgörande på landet;

nr 21, i anledning av väckta motioner angående ändrade författningsbestämmelser, åsyftande rävstammens nedbringande;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond till anläggning av en enskild väg inom Offerdals socken av Jämtlands län;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 24, i anledning av väckt motion om tillägg till lagen om enskilda vägar på landet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 37, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående anslag till statskontoret.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 45, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 46, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 47, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 130, angående minskning av den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigebetänkanden.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen för år 1920 och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar om anslag

till civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 28, bevillningsutskottets betänkanden nr 12 och 13, bankoutskottets utlåtanden nr 14 och 16, första lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9 A och B samt 14—19, första kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4 ävensom kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

Ordet lämnades nu till herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att de under punkterna 10:0 och 11:0 på dagens föredragningslista upptagna ärendena, nämligen jordbruksutskottets utlåtande nr 9 A och jordbruksutskottets utlåtande nr 9 B på morgondagens föredragningslista måtte sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

Herr *Tham* väckte en motion, nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spritdrycksaccis m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Herr *Fant* avgav en motion, nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om vissa, för ernående av jämkningar i fördelningen av den kommunala skattebördan erforderliga ändringar i förordningen angående beviljning av fast egendom samt av inkomst.

Denna motion hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *Kaijser* avlämnade en av honom och herr *Almer* undertecknad motion, nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av avlöningsförhållandena för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Efter föredragning av de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionen nr 123 till bankoutskottet, propositionen nr 131 till bevillningsutskottet, propositionen nr 137 till

statsutskottet, samt propositionerna nr 138 och 139 till jordbruksutskottet.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,20 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
